

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

ІСТОРІЯ ТЕАТРУ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

Спеціальність “Музичне мистецтво”

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ІСТОРИЯ ТЕАТРУ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність: “Музичне мистецтво”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ІСТОРІЯ ТЕАТРУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 56 с.

Укладач:	В. В. Печерський – викладач-методист, голова циклової комісії фундаментальних та професійноорієнтованих дисциплін КДКЕЦМ
Рецензент:	М. А. Журба – доктор історичних наук, професор кафедри історії слов'ян і українознавства НПУ ім. М. П. Драгоманова
Відповідальна за випуск	Н. І. Коваленко
Редактор	Ю. Д. Виноградова

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 3,5. Наклад 500 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Програма дає змогу поглибити знання з історії світової та української культури, літератури (вивчення драматургії), історії мистецтва та розвитку умінь орієнтуватися в конкретній художньо-естетичній епосі, у тенденціях і напрямках сучасного мистецтва.

Програма складається з органічного поєднання теорії (основи естетики, історія і теорія театру, історія літератури) та безпосереднього ознайомлення з творами мистецтва та їхніми авторами. До ряду основних проблем і понять, що розглянуті в програмі курсу на різному історичному матеріалі та аналізі сучасного театрального процесу, належать особливості театру як виду мистецтва, його суспільноформуюча роль у різні епохи; види і жанри драматургії театру; виражальні засоби театру; театр як синтетичне мистецтво; життєвий матеріал – п'єса – спектакль; драматург – актор – режисер, їх творча співдружність; спектакль як цілісний вид мистецтва; театр і глядач.

В основу програми покладено принцип хронологічного історизму, що поєднується з постійним звертанням до практики сучасного театру.

Програму орієнтовано на зв'язок історико-теоретичних знань із системою навчально-творчих завдань. Одні з них допомагають студентам конкретно уявити ті чи інші історичні факти та явища – відтворити риси певної театральної епохи. Інші – пов'язані з розвитком навичок сприйняття та аналізу спектаклю та його художньої специфіки: перегляд і обговорення спектаклів останнього сезону, репертуарів театрів, фільмів; зіставлення спектаклів різних театрів за однією і тією ж п'єсою чи інсценізацією прозового твору; ознайомлення з театральною критикою.

Програма передбачає серію занять, які допоможуть студентам застосувати набуті знання у власній творчості.

Програма пропонує такі форми лабораторно-практичної і творчої роботи студентів.

Аналіз глядацьких вражень:

- "Творчі портрети" відомих майстрів сцени;
- обговорення творів театрального мистецтва, письмові нотатки;

- повідомлення на тему: “Нові імена” (про перші кроки в мистецтві талановитої творчої молоді);
- обговорення дипломних спектаклів Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого – проведення спільного “круглого столу”;
- інформаційний щотижневий огляд “Театральна афіша – сьогодні”.

Творчий аналіз драматургії:

- нотатки до задуму спектаклю чи ролі (можливий варіант на матеріалі завдань до предмета “Майстерність актора”);
- обґрунтування уявного призначення на ролі відомих акторів театру чи кіно;
- порівняльний аналіз літературного джерела та його втілення в різних видах мистецтва: театрі, кіно, телебаченні, балеті, опері і т. ін. (наприклад: “Ромео і Джульєтта” В. Шекспіра, “Украдене щастя” І. Франка).

Самостійне вивчення історії театру:

- доповіді і повідомлення про творчість найвидатніших акторів минулого або про сценічну долю тієї чи іншої ролі класичного репертуару;
- відтворення картини культурного і театрального життя певного історичного періоду (залучаючи мемуарну літературу, фотоматеріали, художню літературу і т. ін.).

Організаційна робота пропагандистського і просвітницького напрямку:

- підготовка вечорів, зустрічей з акторами, режисерами, драматургами;
- створення альбомів, стендів, присвячених мистецтву театру;
- проведення різних творчих конкурсів (наприклад, конкурс на найдотепнішу рецензію) тощо.

Курс програми складається зі вступу та 20 тем, у яких простежується історичний шлях театру.

Курс предмета “Історія театру” вивчається протягом трьох семестрів та розрахований на **108 педагогічних годин**. У програмі подано орієнтовний тематичний план з розподілом навчального часу на ви-

вчення окремих розділів і тем за семестрами. Викладачу, за погодженням з відповідною цикловою (предметною) комісією, надається право змінювати до 20 % кількості годин у межах навчального плану.

Програма містить перелік рекомендованої літератури з історії театру та список п’єс, обов’язкових для читання.

Особливу увагу необхідно звернути на використання навчальних кінофільмів і діафільмів.

Методичні рекомендації

Метою курсу “Історія театру” є:

- виховати художньо-естетичні смаки і погляди у студентів – майбутніх артистів естради та цирку;
- набутти необхідних знань з історії і теорії зарубіжного і вітчизняного драматичного театру;
- виховати через мистецтво театру повноцінного сприйняття спектаклю, розуміння його мови;
- ознайомити студентів з основними законами драматургії і сцени, розуміння природи театральної цілісності специфіки різних виразжальних прийомів;
- прищепити молодим артистам уміння критично розбиратися в явищах вітчизняного і зарубіжного театрального мистецтва;
- познайомити студентів з творчістю видатних представників зарубіжного і вітчизняного театрального мистецтва;
- навчити використовувати досвід відомих діячів театрального мистецтва в практичній роботі;
- поглибити уявлення студентів про багатоманітність засобів вираження духовного світу людини;
- творчо сприймати нову інформацію з історії та теорії театру.

Розвиток людини – надзвичайно складний процес, в якому беруть участь багато факторів. Серед них помітну роль відіграє і художня культура – специфічна сфера діяльності, що пов’язана з багатьма сферами суспільного життя. Розвиваючись під безпосереднім впливом ідеологічних і соціально-економічних процесів, художня культура впливає

на формування людини. Артисту, мабуть, як нікому іншому, необхідно володіти всім спектром здобутків духовної культури, духовних цінностей – від його художньо-естетичних смаків і поглядів значною мірою залежить морально-естетичне здоров'я нації. Значну роль у справі формування такого митця відіграють міцні знання в області історії театрального мистецтва.

Процес набуття знань студентами повинен бути творчим, інакше він малоефективний. Традиційна модель освіти, спрямована на передачу майбутньому спеціалістові необхідних знань, умінь, навичок, втрачає нині свою перспективність. Викладач повинен бути для студента одним із джерел інформації, його консультантом, організатором самостійної роботи з навчальним матеріалом.

Знання, отримане шляхом роздумів, критичного аналізу, пошуків, проведених самим студентом, зберігається на все життя і стає засобом активної художньої артистичної діяльності. Тому ефективності занять сприяють організація дискусій, диспутів, що передбачають вміння послідовно відстоювати свої погляди; організація виступів перед аудиторією з невеликим монологом на тему з історії і теорії театру, корегуючи його зміст, обсяг залежно від ситуації тощо.

На заняттях необхідно обговорювати п'єси, театральні вистави, з якими студенти разом з викладачем можуть познайомитись на колективних відвідуваннях, у години, передбачені навчальним планом на лабораторні роботи.

Ефективність занять можна підвищити і демонстрацією діапозитивів, уривків з кінофільмів, фотографій, гравюр, афіш з зображенням артистів у виставах і ін. Також необхідно рекомендувати студентам для самостійного читання науково-критичну літературу, мемуари та історичні книги з проблем театрального мистецтва. Це допоможе їм у розвитку художнього смаку, вірної художньо-естетичної оцінки явищ театрального мистецтва, а також в виконанні вміння образною, яскравою мовою викладати матеріал.

Основні поняття курсу “Історія театру,” які повинен знати студент:

авансцена, агітбригада, академічний театр, аксесуар, акт, актор, алегорія, ампула, аналіз п'єси, анафора, анонс, ансамбль, антракт,

антреприза, антре, апарат, арена, арлекін, артист, ар'єрсцена, ауто, афіша, балаган, балетмейстер, баладна опера, бенефіс, біографія ролі, біомеханіка, бурлеск, бутафорія, буфонада, ввід, вертеп, взаємодія, внутрішній монолог, водевіль, вигородка, вирубка світла, виїзд, гінйоль, гіпербола, гіпокрит, гротеск, грим, гумоз, зав'язка, заклик акторський, завіса театральна, дзеркало сцени, зерно ролі, видовищність, гра театральна, імпровізація, інтермедія, інтонація, інтрига, кабукі, капуста, кармани, карнавал, катарсис, колізія, колосники, комедія, комедія героїчна, комедія масок, комедія плаща і шапки, композиція, конфлікт, костюм, коло поворотне, куліси, кульмінація, лялька театральна, макет, маска, маскарад, метод, мізансцена, мотивування, мюзикл, народний театр, огляд, образ вистави, одяг сцени, оцінка факту, павільйон, падури, пандус, панорама, пантоміма, перевтілення, переживання мистецтва, переміна, перетворення, перипетія, план, планишет, площадний театр, підсвітки, підтекст, підйом сценічний, портал сцени, посил, запропоновані обставини, притча, пролог, протагоніст, п'єса, розв'язка, рамка, режисер, реквізит, ремарка, реостат, репертуар, репетиція, надзадача, протагоніст, скетч, софіти, спектакль, спілкування сценічне, стиль, сцена, сценографія, сюжет, тема, темпоритм, техніка актора, толщинки, травесті, трагедія, трагікомедія, трупа, тренінг, трюк, фабула, фарс, фурки, уособлення, штанкет, експлікація, експозиція, епілог, явище.

Основні вміння

Студент повинен вміти:

- а) користуватися науковою, мистецькою термінологією (основними поняттями);*
- б) порівнювати основні мистецькі поняття, явища і процеси;*
- в) оцінювати діяльність видатних театральних акторів, важливі мистецькі явища;*
- г) пояснити причини важливих мистецьких подій, явищ і процесів у галузі театрального мистецтва, суть загальнолюдських цінностей.*

Студент повинен навчитися складати конспект з історії і теорії театру; готувати повідомлення, доповіді, реферати, брати участь у диску-

сії, конференції. Необхідно навчити студента висловлювати свої думки і відстоювати точку зору, використовувати свої знання на практиці.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рівні навчальних досягнень	За 5 бальною системою	За 12 бальною системою	КРИТЕРІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ
I. Початковий	2 -	1	Студент відтворює матеріал на елементарному рівні, називаючи окремі факти історії театрального мистецтва, героїв драматичного твору.
	2	2	Студент виявляє здатність викладати думки на елементарному рівні і може за допомогою викладача відтворити в пам'яті фрагмент прочитаної п'єси, спроможний правильно відповісти на деякі з запропонованих запитань.
	2 +	3	Студент сприймає навчальний матеріал, фрагментально викладає свої знання з історії театру, може назвати окремих драматургів, з допомогою викладача назвати їх твори.
II. Середній	3 -	4	Студент репродуктивно відтворює частину фактичного матеріалу, явища театрального мистецтва, подані в навчальній літературі або в лекціях викладача; може підтвердити свої знання одним-двома аргументами.
	3	5	Студент може за допомогою викладача послідовно викласти значну частину фактичного матеріалу теми; визначити окремі ознаки жанрів театрального мистецтва та наводити приклади; знати основні дати теми та орієнтуватися в хронологічній послідовності подій і періодизації.

	3 +	6	Студент може самостійно висвітлити значну частину фактичного матеріалу теми; дати характеристику явища, відтворити загальну картину мистецького процесу; користуватись літературними джерелами для підтвердження висновків, але не завжди вмів самостійно зробити аналіз культурно-мистецьких явищ, порівняння та висновки.
III. Достатній	4 -	7	Студент правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, вмів наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, досить повно характеризує художньо-образний зміст мистецьких творів, але знання недостатньо стійкі, допускає термінологічні помилки.
	4	8	Студент вмів сприймати і відтворювати програмний матеріал, досить повно аналізує художньо-образний зміст твору (п'єси чи вистави), але не може визначити тісного зв'язку значних явищ театральної культури з суспільним життям, соціальною структурою певних років. Студент не завжди володіє спеціальною термінологією під час аналізу та інтерпретації мистецьких творів у галузі театру; може назвати артистів та з допомогою викладача вказати зіграні ними ролі.
	4 +	9	Студент володіє темою, самостійно аналізує, порівнює та робить висновки, за допомогою викладача встановлює причинно-наслідкові зв'язки, вільно відповідає на питання, використовує набуті знання та вміння при вивченні суміжних видів мистецтв, самостійно виконує лабораторні роботи, оформляє їх, робить чітко сформульовані висновки.

IV. Високий	5 -	10	Студент має міцні, ґрунтовні знання, але, аналізуючи переглянуті вистави, драматичну літературу, припускається помилок у формулюванні та використанні спеціальної театральної термінології, не завжди обґрунтовано може довести свою точку зору на художні явища. Вказані неточності може виправити самостійно.
	5	11	Студент вільно володіє темою, логічно і усвідомлено відтворює навчальний матеріал, розкриває закономірності, оцінює явища, процеси, що відбуваються у сфері театрального мистецтва, встановлює та обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки, аргументовано і переконливо доводить свою точку зору, ретельно виконує лабораторні роботи, робить логічно обґрунтовані висновки.
	5 +	12	Студент вільно відтворює програмний матеріал; вміє використовувати набуті знання, здатен систематизувати, узагальнювати культурно-мистецькі явища в своїх відповідях та лабораторних роботах; виявляє особисті творчі здібності та здатність до оригінальних рішень різноманітних навчальних завдань, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації, схильність до творчої роботи.

Орієнтовний тематичний план

Назва розділу, теми	Кількість годин			
	Усього:	із них лекцій	із них практ.	із них самост.
1	2	3	4	5
II курс, III семестр				
Вступ. Поняття “мистецтво”. Театр як вид мистецтва. Театр і література	1	1	-	-
Розділ I. Зарубіжний театр				
<i>Тема 1.1. Античний театр.</i>	4	2	2	-
<i>Тема 1.2. Театр епохи середньовіччя.</i>	3	2	1	-
<i>Тема 1.3. Театр епохи Відродження (Ренесансу).</i>	7	3	4	-
<i>Тема 1.4. Театр епохи французького класицизму (XVII ст.)</i>	6	3	3	-
<i>Тема 1.5. Театр епохи Просвітництва (XVIII ст.).</i>	8	4	4	-
<i>Тема 1.6. Російський театр від започаткування до кінця XVIII ст.</i>	4	1	3	-
Усього:	33	16	17	-
Залік				
II курс, IV семестр				
<i>Тема 1.7. Романтизм у театральному мистецтві XIX століття.</i>	8	4	4	-
<i>Тема 1.8. Театр на шляху від романтизму до реалізму.</i>	8	4	4	-
<i>Тема 1.9. Різноманітність творчих пошуків драматургів кінця XIX поч. XX ст.</i>	9	4	5	-
<i>Тема 1.10. Режисерське і акторське мистецтво на межі XIX–XX ст., початку XX ст.</i>	7	3	4	-
<i>Тема 1.11. Театр Західної Європи та США XX ст., огляд.</i>	11	6	5	-
Усього:	43	21	22	-
Залік				
III курс, V семестр				
<i>Тема 1.12. Театр країн Східної та Південно-Східної Європи.</i>	4	4	-	-

Тема 1.13. Російський радянський та сучасний театр.	5	5	-	-
Розділ II. Український театр				
Тема 2.1. Старовинний український театр.	2	2	-	-
Тема 2.2. Становлення українського професійного театру.	3	3	-	-
Тема 2.3. Український театр другої половини XIX ст. – поч. XX ст.	5	5	-	-
Тема 2.4. Стан театрального мистецтва України в період визвольної боротьби та громадянської війни (1917–1920 рр.).	2	2	-	-
Тема 2.5. Шляхи розвитку українського театру в 20-ті роки. Український театр в умовах національного відродження.	4	4	-	-
Тема 2.6. Українська драматургія і театр з середини 30-х до 50-х років XX ст.	4	4	-	-
Тема 2.7. Український театр з 60-х років до кінця XX ст.	3	3	-	-
У сь о г о:	32	32	-	-
Диференційований залік				
Р а з о м:	108	69	39	-

Зміст тем програми

Вступ. Поняття “мистецтво”.

Театр як вид мистецтва. Театр і література.

Мистецтво як форма суспільної свідомості. Види мистецтва. Жанри. Виразальні засоби. Функції мистецтва. Предмет театру – людина, її життя. Види театру (опера, балет, оперета, ляльковий, музично-драматичний, пантоміми та ін.). Жанрова багатоманітність (театр комедії, поезії, моди, естради, еротики, хореографічних мініатюр та ін.). Художні особливості театру. Мистецтво актора. Режисер – організатор вистави. Художник та сценографія. Глядач.

Драма як жанр літератури, призначений для постановки на сцені. П'єса – основа спектаклю. Структурні елементи п'єси і спектаклю. Жанри драматургії: трагедія, комедія, драма, мелодрама та їхні різновиди.

РОЗДІЛ I. ЗАРУБІЖНИЙ ТЕАТР

Тема 1.1. Античний театр

Загальне піднесення культури і мистецтва у Стародавній Греції. Греція – батьківщина світового театру. Організація театральних видовищ. Політична і загальновиховна роль грецького театру.

Улаштування давньогрецького театру. Художні особливості театру: поєднання музики, пластики, слова – активний засіб впливу на глядача. Костюм і маска як засоби узагальненої характеристики персонажів. Хор. Трагедія і комедія – основні жанри давньогрецької драматургії.

Великі трагічні поети: Есхіл – “батько трагедії” (“Прометей прикутий”, “Орестея”), Софокл (“Цар Едіп”, “Антигона”, “Едіп у Колоні”), Евріпід (“Медея”, “Іпполіт”), Арістофан – “батько комедії” (“Лісістрата”).

“Поетика” Арістотеля – перша спроба осмислення законів драматичного мистецтва.

Театр епохи еллінізму. Родинно-побутова комедія, драматург Менандр. Міми та пантоміми.

Значення давньогрецького театру в подальшій історії розвитку світової культури.

Вплив грецької культури на формування римської культури. Витоки римського театру – обрядові ігри. Ателлани, міми, ранні драматичні, комічні вистави – фліаки.

Організація театралізованих видовищ у Римській імперії, їх відмінність від давньогрецького театру.

Поява літературної драми. Найвизначніші римські комедіографи: Плавт (“Хвалькуватий воїн”, “Менехми”, “Скарб”), Теренцій (“Брати”).

Римські професійні актори.

Сенека – філософ і драматург.

Зниження суспільної ролі театру.

Видовища цирку та амфітеатру.

Тема 1.2. Театр епохи середньовіччя

Народні витоки середньовічного театру. Релігійне і світське мистецтво. Професійні розважальники – гістріони. Синкретичність їхньої майстерності.

Літургійна драма: різдвяна та до Великодня (IX ст.) Напівлітургійна драма (XII ст.) – вихід на паперть.

Поступовий перехід театру від релігійного до світського. Основні жанри середньовічного театру:

- міраклъ (“Міраклъ про Роберта-диявола”);
- містерія (“Містерія старого заповіту”, “Містерія про облогу Орлеана”);
- мораліте (“Засудження гульбищ”);
- фарс (серія фарсів про адвоката Патлена).

Тема 1.3. Театр епохи Відродження (Ренесансу)

Історичні передумови та загальна характеристика епохи Відродження. Переворот, здійснений гуманістами в драматургії і театрі.

Драматургія італійських письменників-гуманістів (Аріосто, Макіавеллі, Торквато Тассо).

Комедія дель арте (комедія масок) – найвище досягнення італійського театру епохи Відродження (XVI ст.). Народний рух, виражальні засоби комедії масок. Умовність постійних персонажів. Імпровізація на основі заданої сюжетної схеми. Правдиве спілкування на сцені. Художньо-естетичні особливості комедії масок.

Народження нового жанру-опери.

Іспанський театр

Засновник національного іспанського театру – Лопе де Руеда – актор, поет, драматург, організатор. Мігель де Сервантес – драматург (“Нумансія”). Розвиток іспанського театру: Лопе де Вега – найвидатніший драматичний поет Іспанії (“Собака на сні”, “Учитель танців”, “Овече джерело”). Послідовники Лопе де Вега. Поява образу Дон Жуана в п’єсі Тирсо де Моліна. Кальдерон де ла Барка (“Стийкий принц”, “Дама-примара”).

Англійський театр

Розквіт театрального мистецтва в Англії наприкінці XVI – початку XVII ст. Вільям Шекспір. Філософська основа творчості Шекспіра. Гуманізм епохи Ренесансу. Комедії та хроніки (“Приборкання непокірливої”, “Сон літньої ночі”, “Річард III”, “Генріх IV”), трагедії (“Гамлет”,

“Отелло”, “Король Лір”, “Ромео і Джульєтта”, “Макбет”). Образ-характер. Правдивість і багатогранність характерів персонажів. Умовність сюжету, часу і місця дії. Збагачення жанрів: поєднання прози і поезії, грубого фарсу і тонкої іронії, комедійної легкості та епічної серйозності. Спектакль, актор і публіка в театрі “Глобус”.

Тема 1.4. Театр епохи французького класицизму (XVII ст.)

Історичні передумови виникнення класицизму як ідеології абсолютизму. Держава – “розум нації”. Утвердження вищості обов’язку й розуму, підпорядкування особистих інтересів законам суспільства й держави.

Театральна теорія класицизму – трактат Н. Буало “Поетичне мистецтво” (1674). Нормативний характер естетики класицизму: поділ на жанри високі і низькі (основні – трагедія і комедія), закон “Трьох єдностей” (часу, місця і дії), цілісність композиції, герой-носій певної яскраво вираженої пристрасті. Основний конфлікт – між почуттям і обов’язком.

Сценічні канони акторського виконання.

Виникнення театру “Комеді Франсез”.

Великі драматурги-трагіки: П’єр Корнель і Жан Расін: “Сід” і “Федра” – вершини їхньої творчості. Драматична доля цих творів. Вплив творчості Корнеля і Расіна на розвиток сценічного мистецтва інших країн Європи.

Жан Батист Мольєр – видатний комедіограф, творець жанру високої комедії (“Смішні маніриці”, “Міщанин-шляхтич”, “Дон Жуан”).

Від комедії положень і комедії звичаїв до сатири. Боротьба автора за постановку “Тартюфа”. Актори театру Мольєра. Сучасне прочитання комедій Мольєра.

Тема 1.5. Театр епохи Просвітництва (XVIII ст.)

Загальна характеристика доби Просвітництва. Роль просвітників у розвитку театру.

Англійський театр

Виникнення нових жанрів: міщанська драма чи буржуазна трагедія, комедія звичаїв. Розквіт малих жанрів: пантоміми, баладної опери.

Річард Брінслі Шерідан – найяскравіший представник комедії характерів (“Школа лихослів’я”). Девід Гаррік – основоположник нової англійської режисури, актор поза амплуа. Актриса Сара Сіддонс – “уособлена трагедія” англійської сцени.

Французький театр

Вольтер – “третій великий трагик класицизму”. Дені Дідро – енциклопедист, філософ-матеріаліст; організатор, драматург і теоретик театру. Теоретичне обґрунтування ним жанру буржуазної драми, введення “середнього жанру” – міщанської драми, вимога соціальної типізації (суспільний стан персонажа). Трактат “Парадокс про актора”(1773): принципи просвітницького реалізму стосовно акторського мистецтва. Мистецтво переживання і показування. П’єр Огюст Карон Бомарше “Одруження Фігаро” – “революція в діях”, третій суспільний стан на авансцені. Акторське мистецтво. Актриса Марі Дюменіль та актор Іпполіт Клерон.

Народження мелодрами та водевілю наприкінці XVIII ст.

Італійський театр

Народження літературної комедії звичаїв (літературна мова – за сіб культурного об’єднання Італії). Карло Гольдоні – реформатор італійського театру. Створення ним жанру “колективної комедії” – “Слуга двох панів”, “Трактирниця”. Карло Гоцці. Реанімація і перетворення італійської імпровізаційної комедії масок у літературну форму. Ф’яби – трагічні казки для театру: “Любов до трьох апельсинів”, “Принцеса Турандот” (сценічні версії п’єси).

Німецький театр

Лессінг – драматург і теоретик театру. “Гамбурзька драматургія” – основна теоретична праця про театр епохи Просвітництва, боротьба проти догм класицизму. П’єса Лессінга “Емілія Галотті”.

Літературна течія “Буря і натиск”: суспільний фон сюжету, жива народна мова; поєднання сентименталізму з праромантизмом. Йоганн-Вольфганг Гете. “Фауст” – все людство в особі однієї людини”. Гете – керівник Веймарського придворного театру.

Творча діяльність Фрідріха Шіллера – драматурга: від “Бурі і натиску” до просвітницького реалізму. Тема бунту і протесту-драми

“Розбійники” та “Вільгельм Телль”. “Підступність і любов” – соціальна трагедія. “Марія Стюарт” – перлина творчості просвітника-реаліста. Лейпцігська школа акторської гри Кароліни Нейбер. Початок нової епохи в історії німецького театру – великий актор і режисер Фрідріх Шредер. Музичне мистецтво Німеччини XVIII ст.

Тема 1.6. Російський театр від започаткування до кінця XVIII ст.

Народні витоки театрального мистецтва – обряди, ігрища, свята. Скоморохи – перші професійні актори Київської Русі, їхня популярність серед народу. Переслідування скоморохів з боку держави і церкви. Ляльковий театр XVII ст.

Церковні дійства – театралізовані богослужіння (“Шествіє на осляті”, “Пещное действо”).

Потішна палата XVI–XVII ст. Створення державного придворного театру в Москві за часи правління Олексія Михайловича (1672 р.). Театр як провідник утвердження ідеології російського абсолютизму. Шкільний театр (XVII–XVIII ст.). Художньо-естетичні особливості шкільного театру Києво-Могилянської духовної академії. Драматургія Симеона Полоцького. Феофан Прокопович – визначний політичний і культурний діяч, ректор академії, автор першої історичної драми “Володимир”.

Класицизм – основний художньо-естетичний напрям театрального мистецтва першої половини XVIII ст.

Створення національного російського театру в XVIII ст.

Представники класицизму в драматургії – О. Сумароков і М. Ломоносов. Заснування державного російського театру імператрицею Єлизаветою у 1756 р. – важлива подія в суспільному житті Росії. Федір Волков – “батько російської сцени”. Д. Фонвізін – виразник ідей просвітництва, “сатири сміливий володар”. Викривально-сатирична спрямованість і народність комедії “Недоросток”, боротьба автора за її постановку. Кріпосний театр.

Тема 1.7. Романтизм в театральному мистецтві XIX століття

Наслідки Великої французької революції. Їх вплив на виникнення романтизму. Дві течії в романтизмі (прогресивний, консервативний).

Соціально-філософські основи естетики романтизму.

Французький театр

Віктор Гюго – провідний драматург, найяскравіший представник прогресивного романтизму (“Ернані”, “Рюї Блаз”).

Новий тип героя-бунтаря у творчості акторів П. Бокажа, М.Дорваль, Ф. Леметра. Вплив романтизму на мистецтво класицистичної актриси Е. Рашель.

Англійський театр

Джордж Гордон Байрон – найвизначніший представник прогресивного романтизму (“Манфред”, “Каїн”).

Тема романтичного бунту у творчості актора Едмунда Кіна.

Політична пристрасність, романтичний порив у творчості провідного представника німецького романтизму, актора Людвіга Деврієнта та італійських трагічних акторів Г. Модені і А. Рісторі.

Російський театр

О. Грибоєдов і романтизм. Риси романтичного героя в образі Чацького (“Горе з розуму”). Драматургія М. Ю. Лермонтова – найбільш повне і яскраве втілення ідейно-естетичних принципів російського прогресивного романтизму. “Маскарад” – кращий драматичний твір російського прогресивного романтизму.

П. С. Мочалов – найвизначніший представник романтичного напрямку в російському акторському мистецтві.

Польський театр

Зв’язок польського романтизму з національно-визвольною боротьбою. Драматична поема Адама Міцкевича “Дзяди”, її сценічна історія. Драми Юліуша Словацького “Кардіан”, “Лілла Венета”.

Угорський театр

Місце романтичної драми в історії національної сцени. Зображення виняткових героїв і виняткових пристрасностей в романтичній п’єсі Шандора Петефі “Тигр і гієна”. Угорський романтик Імре Мадач (драматична поема “Трагедія людини”). Актори Габор Егрешші та Марі Ясаї.

Тема 1.8. Театр на шляху від романтизму до реалізму

Розвиток реалістичних начал усередині романтизму. Особливості реалізму як художнього напрямку, його джерела. Романтизм і реалізм: взаємозв’язки та взаємовідносини. Естетичні відкриття мистецтва реалізму.

Російський театр

О. Пушкін про театр (Театрально-критичний етюд “Мої думки про Шаховського”, театральна стаття “Мої зауваження про російський театр”). “Борис Годунов”, “Маленькі трагедії”.

М. В. Гоголь про суспільно-виховне призначення театрів. Драматургія М. Гоголя. Громадський відгук на комедії “Ревізор”, “Одруження”, “Картярі”. М. В. Гоголь – основоположник критичного реалізму в вітчизняній і світовій літературі.

Драматургія І. С. Тургенєва – новий етап розвитку російської драми. Жанр психологічної драми (“Місяць в селі”).

Щепкін М. С. – засновник нової школи акторської майстерності, педагог і вихователь покоління акторів, режисер. Кращі сценічні образи, створені Щепкіним – Фамусов (“Лихо з розуму” О. Грибоєдова), Городничий (“Ревізор” М. Гоголя) та ін.

Водевіль як школа акторського мистецтва (В. Асенкова, М. Дюр і ін.)

Західноєвропейський театр

Соціально-економічні причини кризи романтизму в драматургії й театрі. Провідна роль роману в утвердженні реалізму в західноєвропейській літературі. Романи та драми Оноре де Бальзака.

Французький театр

Риси критичного реалізму у творчості Фредеріка Леметра. Творчість Едмона Го – видатного актора-реаліста.

Італійський театр

Поглиблення психологічної та соціальної характеристик образів в творчості учнів Г. Модені – Ернесто Россі та Томазо Сальвіні. Монументальність створених ними шекспірівських образів Гамлета, Отелло, Короля Ліра. Гастролі артистів.

Тема 1.9. Різноманітність творчих пошуків драматургів кінця XIX – поч. XX ст.

Французький театр

Натуралізм – мистецька течія кінця XIX ст. Еміль Золя – теоретик натуралізму. “Нові драматурги”, “Натуралізм в театрі”, психологічна драма “Тереза Ракен” (1873).

Продовження традицій французького романтизму в героїчній комедії Едмона Ростана “Сірано де Бержерак”.

Зародження символізму. Основні принципи. Символізм і поетизація дійсності у творчості бельгійця Моріса Метерлінка (“Сліпі”, “Синій птах”). Актриса Сара Бернар.

Англійський театр

Оскар Фінгал О’Флаєрти Уїлс Уайльд – письменник і теоретик англійського естетизму. Парадокс – риса художнього методу. Критика реалізму (“Занепад мистецтва брехні”). П’єси “Ідеальний чоловік”, “Саломея”.

Творчість Джорджа Бернарда Шоу – видатного представника критичного реалізму (“Пігмаліон”), засновника театру нового типу – театру ідеї, автора інтелектуальної соціальної п’єси.

Норвезький театр

Реалістично-психологічні драми Генріка Ібсена: “Нора”, “Ворог народу”. Новаторство Ібсена в галузі драматургії: соціально-філософська і соціально критична п’єса “Ляльковий дім”, філософсько-символічна п’єса “Пер Гюнт”.

Німецький театр

Соціальна драма Герхардта Гауптмана “Ткачі”.

Російський театр

О. Островський – “творець цілого російського театру”. Творча спадщина О. Островського – широка картина життя різних соціальних груп російського суспільства. П’єси “Бідність не вада”, “Не в свої сани не сідай” – зображення домостроївського купецького побуту, “темно-

го царства” російської дійсності в п’єсах “Свої люди – порухуємось”, “Тепленьке місце”. Занепад дворянства та влада грошей, важка доля різночинної інтелігенції в п’єсах “Ліс”, “Безприданниця”, “Таланти і шанувальники”, “Остання жертва”. “Снігуронька” – поетична народна казка.

Неоромантизм п’єс Л.Толстого. Художньо-естетичні особливості драматургії Л. Толстого (“Влада темряви”, “Плоди просвіти”, “Живий труп”).

А. Чехов і театр. Його новаторська драматургія; засоби розкриття психологічної катастрофи людини в п’єсах “Чайка”, “Дядя Ваня”, “Три сестри”, “Вишневий сад”.

Тема 1.10. Режисерське і акторське мистецтво на межі XIX – XX, початку XX ст.

Становлення реалізму в акторському і режисерському мистецтві. Поступова втрата акторами провідного становища в театрі. Перехід до театру нового типу – режисерського.

Становлення режисури як професії. Французький режисер Андре Антуан. “Вільний театр”. А. Антуан на чолі театрів: “Театр Антуана”, “Одеон”. Підвищення літературної якості репертуару, створення ансамблю.

Культ формальної майстерності – “красивість, позбавлена внутрішньої глибини” (Б. Шоу) в творчості актриси Сари Бернар. Виконання нею класичних ролей та ролей своїх сучасниць.

Психологічний реалізм мистецтва італійської трагічної актриси Елеонори Дузе. Провідна тема творчості. Ролі.

Гастролі Бернар і Дузе в Росії. Відгуки російської критики.

Мейнінгенський театр (Німеччина) і режисерська діяльність Людвіга Кронєка. Значення творчості Макса Рейнхардта – актора і режисера – для розвитку основ психологічного реалізму.

Німецький актор-реаліст Емануель Рейхер.

Традиційне та унікальне, громадське та особисте – в мистецтві московського Малого театру. Розвиток реалістичного й героїко-романтичного напрямків. Унікальне злиття героїко-романтичного пафосу, ліричної поезії та простоти в мистецтві М. Єрмолової: Лауренсія (“Овече джерело” Лопе де Вега), Жанна д’Арк (“Орлеанська діва” Ф. Шіллера).

Олександринський театр. Творчість артистів М. Савіної, В. Давидова, М. Варламова. Народне визнання та популярність актора як громадське і театральне явище.

Потреба широких прошарків демократичної інтелігенції у “своєму” театрі. Ідейно-творча програма Московського художнього театру (МХТ), створеного К. Станіславським і В. Немировичем-Данченком у 1898 р.

Єдність етичного та естетичного виховання творчої особистості. “Мистецтво переживання” – творчий принцип системи Станіславського.

Створення сценічної атмосфери та єдиного акторського ансамблю. Утвердження режисерського театру.

Формування акторів нового типу у мхатівській школі в процесі роботи над п'єсами А. Чехова. О. Кніппер-Чехова, В. Качалов, І. Москвін.

Тема 1.11. Театр Західної Європи та США ХХ ст., огляд

Особливості нового етапу розвитку європейського суспільства та культури. Різкий перелом суспільного життя в США, його вплив на духовні шукання.

Спроби театру відобразити гострі соціальні та моральні проблеми сучасності.

Англійський театр

Відхід корифеїв старої сцени на початку ХХ століття, розквіт комерційного театру. Виникнення індустрії розваг. Театри Вест-Енда; репертуар, глядач.

Некомерційні малі театри Лондону “Барнз”, “Еврімен”. Відношення англійської громадськості й театру до творчості Шекспіра. Твори Б. Шоу на сценах репертуарних театрів. П'єси А. Чехова на англійській сцені.

Театри “Олд-Вік”, “Куїз” та “Нью” в 30-ті роки. Визначні актори Джон Гілгуд, Лоуренс Олів'є, Пеггі Ешкрофт. Д. Гілгуд в шекспірівських п'єсах “Гамлет”, “Річард III”. Гамлет Лоуренса Олів'є. Трактовка героя. Пеггі Ешкрофт в ролі Джульєтти.

Рух робочих театрів. Драматичне сприйняття сучасної дійсності в п'єсі Д. Б. Прістлі “Небезпечний поворот” (1932). Викриття буржуазної моралі.

Твори радянської драматургії на сцені “Олд Вік” (“Російські люди” К. Симонова). Режисер Т. Гатрі.

Плеяда письменників – “Розгнівані молоді люди” в 50-ті. Д. Осборн (“Озирнись у гніві”). Проблематика твору.

Оновлення драматургії та оновлення сценічного мистецтва. Пол Скофілд в ролі Короля Ліра. Трактовання образу.

Лоуренс Олів'є на чолі “Національного театру”.

Створення режисером Пітером Бруком міжнародного центру театральних досліджень (МЦТД). Пошуки форми синтетичного театру.

Виникнення труп “фріндж” (узбіччя). Пошуки політично-активного мистецтва.

Зміни в англійському театрі останніх років ХХ століття.

Французький театр

Народження режисерського театру на межі ХІХ–ХХ ст. Мистецтво режисерів Жака Копо, Фірмена Жем'є, Луї Жерве, Шарля Дюллена, Жоржа Пітоєва, Гастона Батті. Створення та діяльність союзу “Картель”. Виховання молодих акторів і режисерів. Боротьба за народний театр. Жан Вілар на чолі Національного народного театру (ТНП). Класика на сцені ТНП. Авіньйонські фестивалі.

Основні принципи драматургії екзистенціалізму. Відбиття трагічних ілюзій епохи в інакомовній формі. Інтелектуальна драма Жана Ануя “Антигона”. Осмислення уроків війни в драматургії Ж. Ануя (“Жайворонок”). Театральний абсурд. П'єси Артюра Адамова, Ежена Іонеско, Жака Жене, Самюеля Бекета.

Театр французької комедії (“Комеді Франсез”). Збереження амплу акторів. Класика на сцені Комеді Франсез.

Сучасні театральні трупи Франції. “Театр сонця” Аріани Мнушкіної, “Театр де ла сите”.

Французьке театральне мистецтво наприкінці ХХ ст.

Німецький театр

Експресіоністська драматургія як прагнення усвідомити сучасність. Драма Ернста Толлера “Перетворення” – характерний приклад експресіоністської драми. Режисер Леопольд Йєснер. Театр Піскатора.

Творчість найвизначнішого драматурга й театального діяча Бертольда Брехта (“Матінка Кураж та її діти”), “Епічний театр” Б. Брехта, його теоретичні засади і творча практика.

Послідовники Б.Брехта Хайнер Мюллер, Фалькер Браун.
Документальні драми Рольфа Хоххута “Намісник”; “Дізнання”
Кращі актори: Єлена Вайгель, Ернест Буш та ін.

Італійський театр

Розвиток реалістичного напрямку в італійському мистецтві.
Основні риси неореалізму. Національна своєрідність драматургії.
Едуардо Де Філіппо. Відбиття актуальних проблем, показ важкого життя простих людей в його творчості (“Неаполь – місто мільйонерів”).

Створення в Італії загальнонаціональних, демократичних театрів.

Американський театр

Історичні умови розвитку драматургії й театру. Традиції американської реалістичної літератури та драматургії. Значення творчості Ю. О’Ніла для розвитку театру.

Творчість Л. Хелман. Викриття буржуазної моралі (“Лисички”).
Діяльність актриси К. Корнелл.

Майстерність психологічного аналізу, антибуржуазність у п’єсах Т. Уільямса (“Скляний звіринець”). П’єси драматургів У. Сарояна, А. Міллера, Е. Олбі, А. Копита і ін.

Створення мережі пересувних народних театрів (театр “Хліб і лялька”). Еволюція демократичного жанру мюзикла (від “Оклахоми” до “Мосї прекрасної леді” та “Людини із Ламанчі”). Видатний твір цього жанру – “Вестсайдська історія” (режисер і балетмейстер – Д. Робінс).

Боротьба за рівноправність театрів національних меншин.
Чорношкірі автори Лоррейн Хенсбері, Девід Рейба. П’єси “Білі”, “Палиці та кістки”.

Творча діяльність позабродвейських театрів.

Антреприза Дейла Гатзмана, гастролі в Україні. Вистава “Гамлет” (1996 р.)

Чикагські театри “Степеновулф” і “Органік”, “Гудмен”. Творче обличчя.

Тема 1.12. Театр країн Східної та Південно-Східної Європи

Доля мистецтва Країн Східної та Південно-Східної Європи.
Театр – суспільна трибуна в боротьбі за незалежність.

Романтичний напрямок в польській драматургії й театрі.
Драматургія А. Фредро – “польського Мольєра”. “Дами та гусари”.
Реалістична п’єса Габрієли Запольської “Мораль пані Дульської”.
Творчість акторів Юліуша Остерви, Стефана Ярача та режисерів Станіслава Козмяна та Леона Шіллера. Класика на сцені польського театру. Провідні театри Польщі.

Створення Національного театру в Чехії. Йозеф Каетан Тил – автор жанру “народної п’єси” (“Кривавий суд, або Кутногірські рудокопи”), та “бахорки” – фольклорно-фантастичної п’єси (“Волинчик із Стракониць”). Драматична трилогія Алоїса Ірасика “Ян Гус”, “Ян Жижка”, “Ян Роґач”.

Режисура Яна Квапила. Мистецтво акторів Яна Кашки та Індржіха Машни.

Національна театральна культура Словачки. Павала Гв’єздослав – поет і драматург (трагедія “Ірод і Іродіада”). Відкриття Національного театру в Братиславі. Діяч словацької сцени – режисер Я. Бородач.

Наближення угорського театру до загальноєвропейських театральних тенденцій на межі ХІХ і ХХ століть. Відкриття театрів “Віґсінхаз”, “Народний театр” та ін. Режисер Е.Паулаї.

Пробудження театральної культури в Румунії. Відкриття театру в Яссах. Великий комедіограф Йон Лука Караджале (“Бурхлива ніч”, “Загублений міст”). Караджале на чолі Бухарестського Національного театру. К. Арістія, І. Ясаї – засновники румунської акторської школи. Актор М. Мілло.

Театральне мистецтво сербів, хорватів, словенців, македонців, чорногорців і боснійців, спільні риси.

Розвиток драматургії Сербії. П’єси Броніслава Нушича – гостра сатира на політику та мораль буржуазного суспільства. П’єси “Протекція”, “Пані міністерша”, “Містер Доллар”.

Творчість визначного драматурга Словенії Івана Цанкра. П’єса “Король Бетай-нови”. Ліризм та глибокий психологізм п’єс Цанкра.

Відкриття в Загребі Хорватського національного театру (1861 р.). Заснування першої акторської школи. Мистецтво драматурга Мирослава Крлежі (“Голгофа”).

Створення Національного театру Болгарії (Софія, 1904 р.). Національна драматургія. Творчість Івана Вазова (“До провал-”

ля”, “Борислав”), Антона Страшемирова (“Вампір”, “Свекруха”). Софійський театр “Сльоза і сміх”. Постановки п’єс В.Шекспіра, Ж. Б. Мольєра, О. М. Островського, Л. М. Толстого на сцені театру. Зв’язок болгарського театру з російським. Творчість вихованки російської акторської школи Андріани Будевської. Репертуар “Вільного театру” (Варна, 1904 р.). Актор Василь Кіров.

Відродження демократичних традицій в театральному мистецтві Болгарії після другої світової війни. Два основні напрямки болгарської драматургії: героїко-революційний і драматургія “поетичної хвилі”.

Крум Кюлявков – основоположник героїко-революційної драми (“Боротьба продовжується”). Органічне поєднання історичної достовірності сюжетів з живим зображенням людських характерів у п’єсах Камена Зідарова (“Царська милість”), Івана Радоева (“Червоне і коричневе”), Дмитра Дімова (“Привал в Арко Іріс”).

Виникнення драматургії “поетичної хвилі”. “Сповідницькі” вистави за п’єсами І. Пейчева (“Кожного осіннього вечора”), В. Петрова (“Коли танцюють троянди”), Н. Хайтова (“Стежки”).

Вистави-притчі Й. Радічкова (“Січень”, “Спроба польоту”).

Провідні театри сучасної Болгарії. Поява малих сцен.

Режисерське мистецтво Миколи Массалітінова, Бояна Дановського, Філіпа Філіпова, Юлія Оснянова та ін.

Сценічний темперамент, характерна виразність акторів Георгія Калоянчева, Стефана Гецова, Цветани Меневої, Наума Шєпова та ін.

Повоєнне оновлення театру Угорщини. Національна класика на сцені угорського театру. Комедія Г. Чікі “Дармоїди”, п’єси Лайоша Мештерхазі “Люди з Будапешта”, “Одинадцята заповідь”, Імре Мадача “Трагедія людини”.

Молоді режисери на чолі відомих театрів у 60-ті роки. Кращі постановки. П’єси М. Горького та Б. Брехта на сцені Будапештського театру ім. Мадача (режисер Отто Адам), “Клоп” В. Маяковського на сцені театру “Вігсінхаз” (“Театр комедії”, режисер Карой Казимир). Карой Казимир на чолі театру “Талія”.

Сценічне мистецтво акторів Ференса Бєшшенєї, Міклоша Габора, Івана Дарваша; актрис Марі Тюльочік, Єви Тушкаї та ін., а також молодих акторів-початківців Петера Хусті, Габі Іубба та ін.

Гротескові трагікомедії Іштвана Еркеня “Кревна рідня”, “Тоот і інші”, “Кішки-мишки” на сценах периферійних театрів.

Міні-театри і сцени студійного типу (“Мікроскоп”, “Театр 25”), найкращі постановки.

Відродження театрального мистецтва в повоєнній Польщі. Леон Шіллер на чолі провідних театрів Лодзі і Варшави. Своєрідність постановок. Режисер Юліуш Остерва. Твори Леона Кручковського (“Німці”), Є. Брошкевича (“В Польщі народжений”), Т. Ружевича (“Картотека”), Е. Бриля (“Листопадава п’єса”) в постановці режисерів Ервіна Аскера, Адама Ханушкевича, Крістіни Скушанської та ін.

Романтична класика національних драматургів у постановці режисера Конрада Свинарського: “Дяди” А. Міцкевича, “Визволення” С. Виспянського (Краківський “Старий театр”). Творчість режисерів А. Хонушкевича (“Весілля” С. Виспянського) й Казімежа Деймека (“Життя Йосифа”).

Акторські обдарування польської сцени: Тадеуш Ламніцький, Густав Холубек, Даніель Ольбрихський, Александра Шльонська та ін.

Театр-лабораторія під керівництвом Єжі Гротовського – школа різних форм акторського тренінгу.

Постановки останніх років.

Театральні реформи в повоєнній Румунії. Національна класика на сцені румунських театрів. Драматургія нового покоління авторів: Хорія Ловінеску (“Зруйнована цитадель”), Пауля Еверакса (“Відкриті вікна”), Марина Сорєску (“Джерело”), Аурена Баранги (“Громадська думка”).

Творчість уславленого режисера Лівіу Чулей. Актори Раду Беліган, Хорія Попєску.

Досягнення румунського театру на сучасному етапі. Найвідоміші театри: “Національний театр”, Театр “Мік”, Театр імені Лучії Струдзи-Буландри.

Виникнення нових театральних колективів і театральних інститутів у столицях Чехії (Прага) і Словачії (Братіслава) в повоєнні роки.

Ярослав Пруха – кращий актор і режисер Чехії 50-х – поч. 60-х років.

Режисер Індржих Гонзл.

Втілення п'єси братів К. Чапека та Й. Чапека "З життя комах" на сцені Національного театру (режисер М.Махачек), та п'єси К.Чапека "Війна з саламандрами" на сцені Центрального театру Чехословацької армії.

Народження напрямку поетичної драми. П'єси Вітезслава Незвала ("Сьогодні ще не заходить сонце над Атлантидою"), Франтішека Грубіна ("Серпнева неділя", "Кришталева ніч") та Освальда Заградника ("Соло для годинника з боєм").

Новаторська діяльність Йозефа Свободи. Провідні театри: "Національний театр", "Центральний театр Чехословацької армії" та ін. Українські театри колишньої Чехословаччини: "Український народний театр" (створений у 1946 році), "Піддуплянський український народний театр". Режисери Евальд Шори та Петер Шерхауфер.

Класика на сцені Національного театру в Братиславі.

Сучасний театр Чехії та Словачії.

Особливість культурного та художньо-артистичного життя народів колишньої Югославії. Виникнення в повоєнні роки національних театрів в столицях всіх республік. Оперно-балетні та драматичні трупи в театрах. Організація дитячих театрів в Белграді, Загребі, Любляні, Нові-Саді. Створення вищих навчальних закладів у столицях республік.

Жанрова різноманітність югославської драматургії: епічні п'єси – трилогія Дж. Лебовича "Небесний загін", "Аллілуйя", "Вікторія", комедії – А. Попович "Кар'єра кравця Бори", "міфологічні" драми-трагедії Мирослава Кулежі "Артей, або легенда про святу Анціллу, райську птицю".

"Омолодження" театрального життя народів Югославії наприкінці 50-х років.

Творчість режисерів М. Беловіча, С. Жиона та ін.

Виникнення експериментальних молодіжних сцен-студій. Гостросатиричний репертуар театру "Ательє-212".

Театральні фестивалі. Весняні фестивалі в місті Нові-Сад. Белградський фестиваль авангардних театрів. Фестивалі студентських театрів у Загребі. Театральні й музичні вистави під час дубровницьких (м. Дубровнік) Літніх Ігор.

Труднощі національних театрів колишніх республік Югославії на сучасному етапі.

Тема 1.13. Російський радянський та сучасний театр

Ідейно-політична диференціація театральної інтелігенції після Жовтневої революції. Різка ідеологізація і політизація театрального мистецтва. Організаційні засади у сфері керівництва театральним життям.

"Містерія-буфф" В. Маяковського – перша радянська п'єса (1918 р.). Новаторство поезики Маяковського.

Театралізація масових дійств.

Провідні театральні колективи та майстри сцени у 20-ті роки.

Академічні театри. Значення діяльності Московського Малого, Московського Художнього театрів і Державного театру драми (Петроград) як школи реалістичного мистецтва.

Російська та зарубіжна класика – основа репертуару академічних театрів. "Горе з розуму" Грибоєдова, "Шалені гроші" Островського на сцені Малого театру. "Антоній і Клеопатра" В. Шекспіра, "Сарданапал" Байрона, "Цар Едіп" Е. Софокла в Державному театрі драми.

Нові постановки МХАТ. "Каїн" Байрона – прагнення до створення монументальної трагедії. Режисерська редакція "Ревізора", запропонована К. С. Станіславським. Зарубіжні гастролі МХАТ (1922–1924 р.).

Студії МХАТ.

С. Б. Вахтангов – режисер і актор, керівник третьої студії МХАТ. Особливості постановок п'єс "Весілля" А. П. Чехова, "Ерік XIV" Стріндберга. "Принцеса Турандот" К. Гоцці – лебедина пісня режисера.

О. Я. Таїров – художній керівник Камерного театру. Прагнення митця розширити жанрово-стильовий діапазон репертуару. Оперета "Жирофле-Жирофля" Ш. Ленока, "Людина, що була Четвергом" за Т. К. Честертоном, "Гроза" О.Островського, досягнення та прорахунки режисера.

Актори Камерного театру.

Діяльність В. Е. Мейерхольда в перші пореволюційні роки. Максимальне використання умовності сценічного мистецтва: звернення до елементів площадного балагану і цирку, пошуки нової образності у сфері техніки і спорту. Дві редакції "Містерії-буфф" В.Маяковського, "Зорі" Е. Верхарна.

Відкидання Мейерхольдом методів психологічного театру. Утвердження "біомеханіки" в якості системи виховання актора та конструктивізму систем в організації сценічного простору. "Монтаж атракціонів" – основний принцип образного рішення спектаклю.

Вияв цих режисерських ідей у постановках “Великодушний ро-гоносець” Ф. Кроммерлінка, “СмертьТарелкіна” О. Сухово-Кобиліна, “Ліс” О. Островського.

Створення великого Драматичного театру в Петрограді. ВДТ – театр героїчної трагедії, романтичної драми і високої комедії. В. Шекспір (“Багато галасу даремно”, “Отелло”, “Венеціанський купець”) і Шіллер (“Розбійники”) на сцені ВДТ.

Студії Пролеткульту.

Відображення в драматургії подій Жовтневої революції та громадянської війни: “Шторм” В. Біль-Білоцерковського, “Вірінея” Л. Сейфуліної, “Любов Ярова” К.Треньова, “Розлом” Б. Лавреньова, “Бронепоезд 14–69” Вс. Іванова.

П’єси, присвячені сучасній дійсності: “Повітряний пиріг”, “Кінець Криворильська” Б. Романова, “Темп” М. Погодіна, “Рейки гудуть” В. Кіршона та ін.

Постановки нових п’єс у провідних театрах: “Вірінея” (реж. О. О. Попов) в студії Є. Вахтангова. Борис Щукін в ролі Павла Сусллова, Катерина Алексєєва в ролі Вірінеї; “Шторм” (реж. Е. Любимов-Ланський) в театрі ММСПС. Виконавці “Любов Ярова” (реж. І. Платон і Л. Прозоровський) в Малому театрі. В. Пашенна – Любов Ярова. П. Садовський в ролі Кошкіна, С. Кузнецов в ролі Шванді; “Бронепоезд 14–69” у МХАТ (реж. Н. Судаков). В. Качалов-Вершинін, М. Хмельов-Пеклєсанов, М. Баталов – Васька Окорок; “Темп” у театрі Є. Вахтангова М. Бабанова – Анка. “Мій друг” М. Погодіна в “Театрі революції” М. Астангов – Григорій Гай.

Звернення Камерного театру до п’єс Юджіна О’Ніла “Любов під в’язами”, “Негр”. Актриса А. Коонен. Булгаков і театр.

30-ті роки – період зрілості радянського театру.

П’єса М. Горького “Сгор Буличов та інші” на сцені театру ім. Є. Вахтангова (реж. Б. Захава, Б.Щукін – Буличов) та на сцені БДТ; постановники п’єс Горького в Малому театрі (“Вороги”), МХАТ (інсценівка “В людях”), ЦТЧА та ім. МОРПС (“Васса Желєзнава”). Ф. Г. Ранєвська та С. Г. Бірман – виконавці образу Васси. Інші постановки п’єс М. Горького.

Сценічна Ленініана наприкінці 30-х років. Найкращі спектаклі в провідних театрах Москви і Ленінграда. Втілення на сцені п’єс “Платон Кречет” О. Корнійчука, “Оптимістична трагедія” В. Вишневського, “Інтервенція” Л.Славіна та ін.

Радянський російський театр і драматургія років Великої Вітчизняної війни: О. Корнійчук (“Фронт”), К. Симонов (“Російські люди”), Л. Леонов (“Навала”). Сценічне втілення п’єс, виконавці.

Російський радянський театр у 50-ті роки. Сатира В.Маяковського (п’єси “Баня”, “Клоп”, “Містерія-буфф”) на сцені Театру сатири (режисери Н. Петров, В. Плучек, С. Юткевич. Сценічне втілення п’єси “Тіні” М. Салтикова-Щедрина на сценах Московського драматичного театру ім. О. С. Пушкіна (реж. О. Дикий) та Ленінградського театру комедії (реж. М. Акімов).

Тема героїчної боротьби з фашизмом – провідна тема драматургії в повоєнні роки. “Переможці” Б. Ф. Чірскова – одна з кращих повоєнних п’єс. Постановка п’єси “Переможці” на сцені МХАТ і на сцені Ленінградського театру драми ім. Пушкіна. Втілення на сцені Малого театру п’єси Б. Лавреньова “За тих, хто в морі”. Романтичні мотиви спектаклю.

Сміливі новаторські пошуки, різноманіття форм, стилів і жанрів російського радянського театру 50-х років. “Оптимістична трагедія” В. Вишневського в постановці Г. В. Товстоногова на сцені Ленінградського академічного театру ім. О. С. Пушкіна. Артисти О. Я. Лебзак (комісар) та Голубєєв (матрос) у головних ролях. Трактовка образів. Класика на сцені російських театрів. “Влада темряви” Л. М. Толстого в Малому театрі (1956 р., режисер Б. І. Равенських) Ігор Ільїнський в ролі Акіма. “Ідіот” у ВДТ, реж. Г. Товстоногов. Сучасне прочитання п’єси М. Горького “Дачники” в Малому театрі.

Звертання драматургії й театру до сучасної тематики, до проблем дійсності. Втілення образу сучасника: “Іркутська історія” О. Арбузова в театрі імені Є. Вахтангова, “Все залишається людям” С. Альошина в Ленінградському академічному театрі драми імені О. С. Пушкіна, драми О. Вампілова “Минулого літа в Чулимську” в Московському театрі імені М. Єрмолової та ін.).

Творчий підхід до постановки зарубіжної класики, вияв зв'язків з сучасністю: “Перед заходом сонця” в Ленінградському театрі імені Пушкіна та в Малому театрі (Матіас – М. Симонов і М. Царьов) та інші вистави.

Основні теми російського театрального репертуару в 80-ті роки. Історико-революційна тема (“Солоня Падь” у Томському театрі). Оновлення Ленініани. К. Лавров (“Перечитуючи заново”), О. Янковський (“Сині коні на червоній траві”), О. Калягін (“Так переможемо!”) – актори, які втілили образ В. І. Леніна на сцені.

Воєнно-патріотична тема. “У війни не жіноче обличчя” в Омському театрі, театрі на Таганці, театрі кіноактора в Москві “Рядові” в Малому театрі й театрі ім. І.Франка.

Сучасне прочитання класики: “Пани Головлєви” у МХАТі (реж. Д. Додін, Іудушка Головлєв – І. Смоктуновський), “Дядя Ваня” в ЛВДТ (реж. Г. Товстоногов) та в інших театрах.

Втілення образу сучасника на сцені. Постановки М.Захарова в Московському театрі ім. Ленінського Комсомолу. “Останній відвідувач” О. Дозорцева в ЛВДТ і театрі ім. Мосради, “Гори” в театрі ім. Єрмолової та ін.

Шляхи подальшого розвитку театру, необхідність корінної перебудови театральної справи. Перехід частини театральних колективів на нові економічно-організаційні форми. Антреприза – частина театрального процесу.

Найвидатніші московські режисери: Юрій Любимов, Павло Хомський, Володимир Мірзоєв, Юрій Єрьомін, Андрій Житинкін, Андрій Гончаров. Їх творче кредо.

Нові театри Росії: “На підвіконні” (реж. Сергій Добровольський), “Білий театр” (реж. Михайло Чавадзе), театр-студія “Комедіанти” (реж. Михайло Левшин), театр-студія “Особняк” (реж. Володимир Міхельсон), “Монплезір” (кер. Ігор Ларін) та ін. Їх творча доля.

Сучасні постановки провідних російських театрів Москви і Санкт-Петербурга.

Творчість Р. Віктюка. Р. Віктюк – режисер-новатор (спектаклі “М. Батерфляй” за п'єсою американського драматурга Хуанга; “Лоліта” за класичним романом В. Набокова та ін.)

РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР

Тема 2.1. Старовинний український театр

Народні джерела українського театру. Елементи театру і драми в народних іграх та обрядах (“А ми просо сіяли”, “Ляля”, “Коза”). Обряд “Весілля” – народне театралізоване видовище. Перші драматичні твори – народні драми “Цар Максиміліан”, “Лодка”. Мистецтво скоморохів.

Визвольна боротьба українського народу, її вплив на піднесення загальної театральної культури. Виникнення шкільного театру. Релігійно-повчальний, моралізаторський зміст шкільних драм. Інтермедії шкільного театру, їх світський характер, елементи гумору і сатири (Інтермедії Я. Гаватовича, “Продав kota в мішку”, “Найкращий сон” 1619 р.). Значення інтермедій для розвитку українського театру.

Народний ляльковий театр “Вертеп”. Характер вертепної вистави. Церковні та світські сюжети. Головні персонажі вертепної дії. Інтермедії “Вертепу”. Зв'язки “Вертепу” з російським “Петрушкою”. Роль “Вертепу” в розвитку жанру комедії на Україні.

Тема 2.2. Становлення українського професійного театру

Українська національна драматургія. Творча діяльність І. Котляревського. Прем'єра “Наталки Полтавки” (за участю М. Щепкіна) в 1819 р. у Полтаві.

Водевіль “Москаль-чарівник”. Г. Квітка-Основ'яненко – письменник, історик театру, критик, директор Харківського міського театру. Сценічна доля його комедій “Шельменко-денщик”, “Сватання на Гончарівці”. М. Щепкін – основоположник акторської школи реалістичної гри в російському та українському театрах. Творча дружба М. Щепкіна з І. Котляревським, Т. Шевченком, М. Гоголем, близькість їх ідейних і художніх уподобань. Видатний актор українського театру, продовжувач реалістичних традицій на українській сцені – Карпо Соленик.

Т. Шевченко і театр. Драма “Назар Стодоля”.

Тема 2.3. Український театр другої половини XIX ст. – поч. XX ст.

Народний рух відродження культурного життя на Галичині.

Діяльність першого професійного театру товариства “Руська бесіда”, заснованого в 1864 р. у Львові.

І. Франко і театр. Драма “Украдене щастя”.

Царська політика щодо духовного та інтелектуального зростання “національних околиць” Російської імперії. Емський указ Олександра II (1876 р.), який забороняв “на малоросійському наріччі” розвиток освіти, культури, мистецтва. “Багатомільйонному народу вирвали язик”. Боротьба прогресивної інтелігенції за право грати п’єси українською мовою. Створення в Єлісаветграді у 1882 р. першої української театральної трупи під керівництвом М. Кропивницького. Художньо-естетична спрямованість трупи. Її творчий склад: брати Тобілевичі (І. Карпенко-Карий, М. Садовський, П. Саксаганський), М. Старицький, М. Заньковецька та ін.

Розвиток національної драматургії. М. Кропивницький (“Глитай”), І. Карпенко-Карий (“Суєта”, “Мартин Боруля”, “Сто тисяч”, “Хазяїн”, “Сава Чалий”). М. Старицький (“Не ходи, Грицю та на вечорниці”, “За двома зайцями”, “Маруся Богуславка”, “Богдан Хмельницький”).

М. Кропивницький – засновник українського театру. Творча діяльність “корифеїв” (видатних артистів перших професійних труп) та її значення в подальшому ствердженні українського національного сценічного мистецтва.

Просвітницько-виховне спрямування російського стаціонарного театру в Києві, заснованого в 1891 р. відомим театральним діячем М. Соловцовим.

Музично-театральна діяльність найвидатніших представників української музичної культури – С. Гулака-Артемовського та М. Лисенка. Світове визнання мистецтва оперної співачки С. Крушельницької.

Нова українська драматургія. Прагнення Лесі Українки, В. Винниченка вивести український театр на європейський рівень. Інтелектуально-романтична спрямованість і символічна вишуканість драм Лесі Українки “Блакитна троянда”, “Лісова пісня”, “Камінний господар”, “У пущі”. Соціально-психологічний характер “міської” драматургії В. Винниченка. “Брехня”, “Гріх”, “Чорна Пантера – Білий Ведмідь”, “Між двох сил”.

Відкриття в Києві в 1907 р. першого українського стаціонарного театру під керівництвом М. Садовського – “початок нової ери в історії українського театру”. Звернення М. Садовського до тогочасної укра-

їнської драматургії: Лесі Українки, В. Винниченка, Л. Старицької-Черняхівської, С. Черкасенка, Олександра Олеса. Святування 25-річчя сценічної діяльності “української Елеонори Дузе або Сари Бернар” – Марії Костянтинівни Заньковецької – на сцені театру М. Садовського.

Розвиток національного українського театру на західноукраїнських землях на початку ХХ ст.

Діяльність театрів “Руська бесіда” (під керівництвом Й. Стадника). “Тернопільські театральні вечори”, “Гуцульський театр” Г. Хоткевича. Творчий дебют Леся Курбаса, А. Бучми, М. Крушельницького.

Створення у Києві в 1916 р. режисерської лабораторії, театру експерименту – “Молодого театру” під керівництвом Леся Курбаса, орієнтованого на світову класику, тогочасну світову драму.

Пошуки нових шляхів і форм сценічного мистецтва.

Тема 2.4. Стан театрального мистецтва України в період визвольної боротьби та громадянської війни (1917–1920 рр.)

Лютнева революція 1917 р. і перспективи національного і культурного будівництва в Україні. Заснування в квітні 1917 р. “Комітету українського національного театру” при секретаріаті Центральної Ради.

Створення в Києві Українського національного театру (квітень 1917 р.), першого державного українського театру (під проводом І. Мар’яненка). Репертуар (“Пригвожені” В. Винниченка, “Тартюф” Мольєра). Створення Молодого театру (осінь 1917 р.) під проводом Л. Курбаса. Творчі засади колективу. Репертуар. Пошуки нових прийомів у сценічному мистецтві. (“Чорна Пантера та Білий Ведмідь” і “Гріх” В. Винниченка, “Цар Едіп” Софокла (1918 р.). Акторський склад. “Європеїзація” репертуару.

Створення при Наркоматі освіти України Ради Мистецтва та всеукраїнського театрального комітету (Вутеком), підпорядкування йому видовищних установ.

Постанова Всеукраїнської Ради мистецтв про націоналізацію театрів Києва (15 березня 1919 р.), перейменування київських театрів: Державного драматичного театру на Перший драматичний театр Української Радянської республіки ім. Т. Г. Шевченка (нині Дніпропетровський), російського театру “Соловцов” – на другий те-

атр Української Радянської республіки ім. Леніна, Молодий театр – на Перший Молодий театр Київської Ради робітничих депутатів.

Спрямування державної політики на створення професійних і самодіяльних театрів для народу. Закриття кафештантних театрів. Створення професійних робітничо-селянських та червоноармійських театрів.

Діяльність перших державних театрів. Акторський склад театру ім. Шевченка. Репертуар – Леся Українка (“Лісова пісня”, “Камінний господар”), російська і зарубіжна класика.

Реорганізація та об’єднання частини молодотеатрівців з шевченківцями (квітень 1919 р.). Постановка об’єднаним колективом (березень 1920 р.) інсценізації поеми Т. Шевченка “Гайдамаки” (постановка Л. Курбаса). Своєрідність постановки, використання прийомів античного театру (Хор – 10 слів поета).

Створення з частини Молодого театру (червень 1920 р.) Київського драмтеатру (Київдрамте). Успіх вистав “Гайдамаки”, “Цар Едіп”, “Макбет”, “Ревізор” і “Одруження” Гоголя на сцені Київдрамте.

Організація 1920 р. у м. Вінниці українського драматичного театру ім. І. Франка. Склад трупи. Художнє керівництво Г. Юри. Репертуар. П’єси В. Винниченка, російська та зарубіжна класика на сцені театру. “Чорна Пантера та Білий Ведмідь” (В. Винниченко), “Суєта”, “Житейське море” І. Карпенко-Карого, “На дні” М.Горького, “Весілля Фігаро” П. Бомарше. Організація театрів у провінції.

Діяльність російських театрів на Україні.

Театр на Західній Україні. Діяльність театру “Тернопільські театральні вечори”. Театр товариства “Українська бесіда” на чолі з К. Рубчаковою. Склад трупи. Репертуар.

Організація навесні 1919 р. Нового Львівського театру на чолі з А. Бучмою. Репертуар. Склад трупи.

Тема 2.5. Шляхи розвитку українського театру в 20-ті роки.

Український театр в умовах національного Відродження.

20-ті роки – роки національного розвитку, відродження сподівань, плюралізму думок. Новації, пошуки нових художніх прийомів, жанрів в українському театральному мистецтві. Шлях до європеїзації українського театру.

Створення нових театральних колективів. Театр-студія ім. Г. Михайличенка (Київ 1921–1925 р.р.). Мистецьке об’єднання (МОБ) “Березіль” у Києві (1922 р.), театр ім. Заньковецької (1922 р.), Одеський театр держдрами (1925), Червонозаводський театр у Харкові (1927). Особливості їх творчого обличчя.

Народження і становлення нової української драматургії. М. І. Куліш. Характерні особливості його драматургії. Епічна драма “97”. Сатиричні комедії “Мина Мазайло”, “Народний Малахій”.

Творчість І. К. Микитенка. Публіцистичність його творів – “Диктатура”, “Кадри”, “Дівчата нашої країни”.

Театр ім. Г. Михайличенка (1921–1925 р.р.). Погляди керівника театру М. Терещенка на театральне мистецтво: відмова від ролі драматурга і режисера в театрі; колективний метод, що дає “необмежений простір” творчості актора і можливість виявити до кінця і різноманітно свою індивідуальність. Постановка композицій “Небо горить” і “Будинок нового світу”. Використання в композиціях творів українських поетів П. Тичини, Елана (Блакитного), М. Семенко. Вистави “Насіння” за повістю Ю. Лебединського, “97” М. Куліша – відмова від попередніх позицій колективу і керівника на користь реального відображення життя. Розпуск театру.

Організація у 1922 р. у Києві новаторського колективу – Мистецьке об’єднання “Березіль” (МОБ) під керівництвом режисера-новатора Леся Курбаса. Творчий склад театру: А. Бучма, М. Крушельницький, В. Василько, Д. Антонович, Ф. Лопатинський, Б. Тягно, Й. Гірняк, Л. Гаккебуш і ін.

Київський період діяльності МОБ (1926). Формування Л. Курбасом нової системи виховання актора і режисера.

Перші експериментальні вистави Київського періоду, поставлені в плані революційного публіцистичного театру: “Жовтень” (1922 р.), “Рур” (1923), “Газ” (1923), “Джиммі Хіггінс” – режисера Л. Курбаса. Літературна основа вистав – твори І. Кайзера, С. Толлера, Е. Сінклера. Вистава “Джиммі Хіггінс” – значний крок вперед на шляху застосування нових театральних прийомів. Успіх А. Бучми в ролі Джиммі.

Вплив німецького експресіонізму на творче обличчя “Березіля”. Осучаснення творів української класики – “Пошилися в дурні”

М. Кропивницького (режисер Ф.Лопатинський), “За двома зайцями” М. Старицького (режисер В.Василько), “Жакерія” за П. Меріме (брат Жан – А.Бучма).

“Макбет” В. Шекспіра (1924 р.) (режисер Л. Курбас). Оригінальність постановки. Перехід Л. Курбаса до форми театру “акцентованого вияву”, де в центрі – актор.

Переїзд театру “Березіль” до столиці України Харкова (1926 р.). Звернення до п’єс молодих українських драматургів – І. Дніпровського, І. Микитенка, Л. Первомайського і М. Куліша. М. Куліш – провідний драматург театру “Березіль”. М. Крушельницький, Н. Ужвій, Й. Гірняк у п’єсах М. Куліша “Патетична соната”, “Народний Малахій”, “Мина Мазайло”.

Соціальна заангажованість п’єс І. Микитенка. Заангажований ідеологічними догмами розподіл ролей: “куркуль”, “бідняк”, “середняк” у п’єсі “Диктатура”, апологічна тенденція в п’єсах “несільської тематики”: “Кадри”, “Дівчата нашої країни” та ін.

Постановка Л. Курбасом у 1930 р. п’єси “Диктатура”. Переосмислення змісту п’єси. Засудження вистави І. Микитенка і повний розрив автора з Л. Курбасом.

Державний театр ім. Заньковецької. Акторський склад. Постановка П.Саксаганським вперше на українській сцені трагедії В. Шекспіра “Отелло” (1925 р.). Отелло – Б. Романицький, Дездемона – В. Любарт, Яго – В. Яременко. Постановки п’єс Я. Мамонтова “До третіх півнів”, “Республіка на колесах”. Переведення театру до м. Запоріжжя як стаціонарного (1931).

Заснування у 1925 році (на основі театру ім. Г.Михайличенко) Одеського державного українського драматичного театру. Головні режисери театру М. Терещенко, В. Василько. Творчий склад театру. Репертуарна лінія театру – орієнтація на нову драматургію. “97” М. Куліша, “Диктатура” та “Кадри” І. Микитенка, “Кінець Криворильська” Б. Романова, “Любов Ярова” К.Греньова. Ю. Шумський у ролях Дударя, Шванді. Класичні п’єси у постановці В. Василька: “За двома зайцями” М. Старицького, “Гайдамаки” Т. Шевченка, “Чорна Пантера і Білий Ведмідь” В. Винниченка (1926–1927).

Заснування Харківського Червонозаводського державного драматичного театру (1927). Творчий склад. Репертуар.

Діяльність театру ім. Франка. Звернення колективу до тогочасного репертуару. “97” М. Куліша (Копистка – Гнат Юра), 1924, “Диктатура” І.Микитенка (Малоштан – Гнат Юра), 1929. Режисер постановок – Гнат Юра.

Постановка п’єс класичної драматургії. “Лісова пісня” Л.Українки, “Ревізор” М. Гоголя (М. Садовський – городничий) 1927 р. “Вій” (режисер Г. Юра) за Гоголем у переробці Остапа Вишні.

Заснування у 1926 р. Київського російського драмтеатру (з 1929 р. театру ім. Л. Українки). Провідні актори театру. Режисери.

Загальна характеристика стану театрального мистецтва в Галичині.

Театр української еміграції.

Тема 2.6. Українська драматургія і театр з середини 30-х до 50-х років ХХ століття.

Драматичні події 30-х років. Особливості цього періоду. Репресії щодо української інтелігенції (Л. Курбас, М. Куліш, П. Рущин та ін.) Закриття українських шкіл і ліквідація літературно-мистецьких угруповань. Нівелювання всіх театрів під один “творчий метод” – соціалістичний реалізм. Поява драматургії на замовлення. Реорганізація театрів з пересувних на стаціонарні, переведення в інші міста. Створення нових театральных колективів в обласних центрах після возз’єднання Західних земель (1939–1940 рр.) у Львові, Дрогобичі, Тернополі, Рівному та в інших містах. Сучасна драматургія – основа репертуару. Інтерпретація творів вітчизняної та зарубіжної класики – важлива складова театрального процесу того часу.

І. Кочерга – один з видатних драматургів ХХ ст. П’єси митця. Вершина драматичної творчості Івана Кочерги – поема “Свіччине весілля”. Історико-релігійні драми Григора Лужницького.

Найзатребуваніший український драматург радянської України Олександр Корнійчук. Політична заангажованість його п’єс. “Загибель ескадри” (1933 р.), “Платон Кречет” (1935). Класика на українській сцені.

“Перша сцена” України – Театр ім. І. Франка. Автор і режисер Г. Юра, “поетеса української сцени” Н. Ужвій, актор А. Бучма.

Театр на Західно-Українських землях. Театр “Заграва”. Склад театру, репертуар. Кращі вистави інших театрів Галичини 1939–1940 рр.

Роль українського мистецтва у справі згуртування народу на боротьбу з фашистами. Діяльність українських театрів в умовах евакуації. Втілення п’єси О. Корнійчука “Фронт” в театрі ім. І. Франка. П’єса О. Корнійчука “Богдан Хмельницький” в театрі ім. Шевченка.

Участь у фронтових бригадах майстрів українського театру: А. Бучми, Г. Юри, Д. Мілютенка, В. Магара, О. Кусенко та ін.

Діяльність українських театрів в умовах окупації. Діяльність драматичної секції при Львівському оперному театрі під керівництвом Й.Гірняка. Перша на українській сцені постановка Й. Гірняком “Гамлета” (переклад М. Рудницького) з В. Блавацьким у головній ролі (1943 р.). Творча робота Запорізького українського театру під керівництвом М. Макаренка (1941–1943 рр.) та Київського Молодіжного театру “Гроно”.

Повернення театральних колективів з евакуації. Відновлення мистецької діяльності. Провідне місце героїко-патріотичної п’єси в репертуарі театрів. “Генерал Ватутін” Л.Дмитерка (Харківський театр ім. Т. Шевченка). Інші п’єси на тему Великої Вітчизняної війни.

Історична п’єса І. Кочерги “Ярослав Мудрий”, її постановка на сцені Харківського театру ім. Т. Шевченка (у 1946 р., режисер М. Крушельницький). Тема возз’єднання українських земель у п’єсах Я. Галана “Любов на світанку”, А. Хижняка “На велику землю”, їх втілення на театральних сценах.

Процеси естетичної уніфікації та “хаотизації” сценічного мистецтва, вульгаризація принципів системи К. С. Станіславського. Творчі проблеми “франківців”.

Українська драматургія на рубежі 1940-х – 1950-х років. Твори: “Макар Діброва”, “Калиновий гай” О. Корнійчука, “Весна” М. Зарудного, “Дочка прокурора” Ю. Яновського; комедія В. Минка “Не називаючи прізвищ”.

Засудження “теорії безконфліктності” в партдокументах (1952 р.). “Об’єднання” двох найбільших авторитетів української режисури –

Г. Юри та М. Крушельницького – з 1952 року “під дахом” “франківської” сцени.

Кардинальні зрушення в мистецькій сфері, пов’язані з політичними переорієнтаціями у середині 50-х років. Сценічна інтерпретація української та зарубіжної класики. Втілення п’єс “Пророк” І. Кочерги, “Петербурзька осінь” О. Ільченка, “Червоні троянди” Л. Смілянського, “Творець пісні” Ю. Мокрієва та ін. на сценах українських театрів.

Сценічна інтерпретація “Короля Ліра” В. Шекспіра на сцені театру імені І. Франка, здійснена в 1959 році режисером В.Оглобліним. Висвітлення проблеми беззаконня законної влади і свідомого опору їй у сценічній інтерпретації “Антигони” Софокла у Київському театрі ім. І. Франка (1965 рік, постановник Д. Алексідзе). Театр української діаспори.

Повернення до загальнолюдських ідеалів – новий етап в історії українського мистецтва, в т.ч. і театального.

Тема 2.7. Український театр з 60-х років до кінця ХХ століття

Повернення до витоків авангардно-творчих шукань ХХ століття в українському театрі початку 60-х років. Відновлення імен “культурного шару” 1920-х рр.: репресованих Л. Курбаса і М. Куліша.

Повернення до репертуару 60-х рр. “Гайдамаків” Т. Г. Шевченка. Відродження постановки Леся Курбаса в театрах міст Одеси, Вінниці, Львова.

Відхід із театру в 60-ті роки найвидатніших майстрів режисерського мистецтва старшого покоління: Г. Юри, М. Крушельницького, Б. Балабана, Б. Тягно, Б. Норда, В. Василька, В. Магара та ін., вплив цих подій на стан театральної режисури.

Нове сценічне прочитання творів М. Куліша. “Маклена Граса” на сценах Херсонського та Львівського театрів. “Патетична соната” на сцені Одеського та Київського театрів.

Драматичні “первістки” 1960-х рр.: “Фауст і смерть” О. Левади (1960) – у жанрі трагедії, “Правда і кривда” М. Стельмаха (1965) – у жанрі драми, “Фараони” О. Коломійця – у жанрі комедії. Тема суспільного оновлення в п’єсах М. Стельмаха. Традиції бурлеску, травесті, опробовані в українській драматургії в п’єсах О. Коломійця.

“Трагедії падіння”, “Річард І” та “Макбет” В. Шекспіра на сценах українських театрів у 70-ті роки. П’єси Б. Брехта на сценах України. Сценічне втілення п’єс Лесі Українки (до 100-річчя з дня народження): “Блакитна троянда”, “Камінний господар”, “Кассандра” у театрах республіки.

Актори сучасної української сцени: Б. Ступка, Б. Бенюк, А. Роговцева, Л. Кадирова, А. Хостікоєв та ін.

Режисери С. Данченко (Київський театр ім. І. Франка), Ф. Стригун (Львівський театр ім. Заньковецької) та ін.

Художні пошуки молодого режисури: В. Козьменка-Долінде, В. Шулакова, В. Малахова, М. Карасьова, Р. Мархолія, А. Концедайла та ін. – акцент на суто сценічні засоби художньої виразності.

Експериментальні пошуки в українському театрі останніх десятиліть відродження “забутих” імен (В. Винниченко, М. Куліш, М. Хвильовий і ін.), новаторське прочитання вітчизняної та зарубіжної класики, інтерес до “авангардної” драматургії та “театру абсурду”. Студійний рух та розмаїття театральних жанрових форм.

Театр незалежної України у світовому театральному просторі. Театр української діаспори.

**Перелік драматичних творів,
вивчення яких передбачено програмою
(для всіх спеціальностей)**

РОЗДІЛ І. ЗАРУБІЖНИЙ ТЕАТР

Тема 1.1. Античний театр

1. Есхіл. “Орестея”, “Прометей прикутий”.
2. Софокл. “Цар Едіп”, “Антигона”.
3. Евріпід. “Медея”, “Іпполіт”.
4. Аристофан. “Лісістрата”.
5. Плавт. “Хвалькуватий воїн”, “Скарб”, “Менехми”.
6. Теренцій. “Брати”.

Тема 1.2. Театр епохи середньовіччя

1. Адам де ла Аль “Гра про Робена та Маріон”.

Тема 1.3. Театр епохи Відродження (Ренесансу)

1. Лопе де Вега. “Собака на сні”, “Овече джерело”.
2. Тірсо де Моліна. “Севільський баламут”.
3. Кальдерон де ла Барка. “Стійкий принц”.
4. Шекспір В. “Приборкання непокірної”, “Річард III”, “Гамлет”, “Отелло”, “Ромео і Джульєтта”, “Король лір”, “Макбет”.

Тема 1.4. Театр епохи французького класицизму (XVII ст.)

1. П’єр Корнель. “Сід”, “Горацій”.
2. Жан Расін. “Британік”, Андромаха”.
3. Жан Батіст Мольєр. “Школа мужів”, “Тартюф”, “Міщанин-шляхтич”.

Тема 1.5. Театр епохи Просвіти

1. Шерідан Р. Б. “Школа лихослів’я”.
2. Бомарше П. О. “Одруження Фігаро”.
3. Гольдоні К. “Слуга двох панів”, “Трактирниця”.
4. Гоцці К. “Любов до трьох апельсинів”, “Принцеса Турандот”.
5. Лессінг Т. Е. “Емілія Галотті”.
6. Гете В. “Фауст”.
7. Шіллер Ф. “Розбійники”, “Підступність і любов”, “Марія Стюарт”.

Тема 1.6. Російський театр від започаткування до кінця XVIII ст.

1. Сумароков О. П. “Хорев”, “Чудовиська”.
2. Фонвізін Д. “Недоросток”.

Тема 1.7. Романтизм у театральному мистецтві XIX століття

1. Гюго В. “Ернані”, “Рюї Блаз”.
2. Байрон Д. Г. “Манфред”, “Каїн”.
3. Грибоєдов О. “Горе з розуму”.
4. Лермонтов М. “Маскарад”.
5. Міцкевич А. “Дзяди”.
6. Петефі Ш. “Тигр і гієна”.

Тема 1.8. Театр на шляху від романтизму до реалізму

1. Пушкін О. “Моцарт і Сальєрі”, “Камінний гість”, “Скупий лицар”, “Бенкет під час чуми”.

2. Гоголь М. В. “Ревізор”, “Одруження”, “Картярі”.
3. Тургенєв І. С. “Нахлібник”, “Місяць у селі”.
4. Бальзак О. “Мачуха”.

Тема 1.9. Різноманітність творчих пошуків драматургів кінця XIX – поч. XX ст.

1. Золя Е. “Тереза Ракен”.
2. Ростан Е. “Сірано де Бержерак”.
3. Метерлінк М. “Сліпі”, “Синій птах”.
4. Уайльд О. “Упадок мистецтва брехні”, “Ідеальний чоловік”, “Саломея”.
5. Шоу Б. “Професія місіс Уоррен”, “Пігмаліон”.
6. Ібсен Г. “Нора”, “Ворог народу”, “Пер Гюнт”.
7. Гауптман Г. “Ткачі”.
8. Островський О. “Бідність не вада”, “Не в свої сані не сідай”, “Свої люди – порахуємося”, “Тепленьке місце”, “Ліс”, “Безприданниця”, “Снігуронька”.
9. Толстой Л. “Влада темряви”, “Живий труп”.
10. Чехов А. “Чайка”, “Три сестри”, “Вишневі сад”.

Тема 1.11. Театр Західної Європи та США XX ст., огляд

1. Прістлі Д. Б. “Небезпечний поворот”.
2. Осборн Д. “Озирнись у гніві”.
3. О’Ніл Ю. “Кохання під в’язами”.
4. Ануй Ж. “Антигона”, “Жайворонок”.
5. Брехт Б. “Магінка Кураж та її діти”, “Добра людина із Сезуана”.
6. Де Філіппо Е. “Неаполь – місто мільйонерів”.
7. Сартр Ж.-П. “Мухи”.
8. Хелман Л. “Лисички”.
9. Уільямс Т. “Скляний звіринець”.
10. Роджерс Р. “Оклахома”.

Тема 1.12. Театр країн Східної та Південно-Східної Європи

1. Фредро А. “Дами та гусари”.
2. Запольська Г. “Мораль пані Дульської”.

3. Тил Й.-К. “Волинщик із Стракониць”.
4. Ірасек А. “Ян Гус”, “Ян Жижка”, “Ян Рогач”.
5. Караджале Й.-Л. “Бурхлива ніч”.
6. Нушич Б. “Пані міністерша”.
7. Страшеміров А. “Свекруха”.
8. Мештерхазі Л. “Люди з Будапешта”.
9. Зідаров К. “Царська милість”.
10. Чапек К. “Війна з саламандрами”, “З життя комах”.

Тема 1.13. Російський радянський та сучасний театр.

1. Маяковський В. “Містерія-буфф”, “Баня”.
2. Сейфуліна Л. “Вірієна”.
3. Треньов К. “Любов Ярова”.
4. Лавренєв Б. “Розлом”.
5. Іванов Вс. “Бронепоезд 14–69”.
6. Корнійчук О. “Фронт”.
7. Симонов К. “Російські люди”.
8. Леонов Л. “Навала”.
9. Вампілов О. “Старший син”.
10. Розов В. “В добрий час”.

РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР

Тема 2.2. Становлення українського професійного театру

1. Котляревський І. “Наталка Полтавка”, “Москаль-чарівник”.
2. Квітка-Основ’яненко Г. “Шельменко-денщик”, “Сватання на Гончарівці”.
3. Шевченко Т. “Назар Стодоля”.

Тема 2.3. Український театр другої половини XIX ст. – поч. XX ст.

1. Франко І. “Украдене щастя”.
2. Кропивницький М. “Глитай”, “По ревізії”.
3. Карпенко-Карий І. “Суєта”, “Сто тисяч”, “Хазяїн”.
4. Старицький М. “Не ходи, Грицю, та й на вечорниці”, “За двома зайцями”, “Маруся Богуславка”, “Богдан Хмельницький”.

- Українка Леся. “Блакитна троянда”, “Лісова пісня”, “Камінний господар”, “У пущі”.
- Винниченко В. “Брехня”, “Гріх”, “Чорна Пантера і Білий Ведмідь”, “Між двох сил”.

Тема 2.4. Стан театрального мистецтва України в період визвольних змагань та громадянської війни (1917–1920)

- Шевченко Т. “Гайдамаки”.

Тема 2.5. Шляхи розвитку українського театру в 20-ті роки. Український театр в умовах національного відродження

- Куліш М. “Мина Мазайло”, “Народний Малахій”, “97”.
- Микитенко І. “Диктатура”, “Кадри”, “Дівчата нашої країни”.

Тема 2.6. Українська драматургія і театр від середини 30-х до 50-х років ХХ століття

- Кочерга І. “Свіччине весілля”, “Ярослав Мудрий”.
- Корнійчук О. “Платон Кречет”, “Загибель ескадри”.
- Минко В. “Не називаючи прізвищ”.

Тема 2.7. Український театр з 60-х років до кінця ХХ століття

- Левада О. “Фауст і смерть”.
- Коломієць О. “Фараони”.
- Стельмах Б. “Тарас”.

Теми доповідей та рефератів

- Місце актора і хору у виставах театру стародавньої Греції.
- Трагедія як складова культу бога Діоніса і вінець давньогрецької поезії.
- Правдолюбець і богоборець Прометей (за давньогрецьким міфом та трагедією Есхіла “Прометей закутий”).
- Есхіл, Софокл, Евріпід – корифеї давньогрецької драматургії, їхній внесок у подальший розвиток сценічної дії та драматичного твору.

- Театр епохи становлення і розвитку феодалізму.
- Трагедії імператорської епохи стародавнього Риму. Своєрідність творчості Сенеки.
- Ораторське мистецтво античних часів (стародавня Греція і стародавній Рим).
- Театр середньовіччя як відображення боротьби реалістичного начала з релігійним.
- Містеріальний театр.
- Комедія дель арте – найвище досягнення італійського театру епохи Відродження.
- Лопе де Вега, “самодержець у театральній імперії”, – найвидатніший драматичний поет Іспанії.
- “Нема театру без Шекспіра” – декілька постановок різних театрів.
- Класицизм як художня система. Жанрово-стильова нормативність класичного театру.
- Девід Гаррік і театр його часу.
- Висока трагедія як провідний жанр літератури класицизму (П’єр Корнель, Жак Расін).
- Мольєр – найталановитіший комедіограф французького та всесвітнього класицизму. Тематичне розмаїття комедій Мольєра.
- Основні художньо-естетичні напрямки просвітницької драматургії та театру.
- “Вічні образи” у світовій літературі (на прикладі вивчення творів: “Прометей закутий” Есхіла, “Гамлет” В. Шекспіра”, “Фауст” Й. В. Гете).
- Виникнення і розвиток романтизму. Особливості літератури романтизму. Тип романтичного героя у всесвітній літературі.
- Передмова В. Гюго до драми “Кромвель” – естетичний маніфест французького романтизму.
- Сценічне мистецтво геніїв російського театру П. Мочалова, В.Каратигіна, М. Щепкіна.
- Адам Міцкевич і театр.
- Своєрідність російського символізму, його естетичних засад. Художні досягнення найвизначніших поетів-символістів.

24. Творчі пошуки і новаторські відкриття у драматургії кінця XIX – початку XX століття (на прикладах вивчених творів Г. Ібсена, М. Метерлінка, Б. Шоу, А. Чехова).
25. Філософсько-символічний характер змісту та системи образів п'єси-феєрії М. Метерлінка “Синій птах”.
26. Трансформація давньогрецького міфу в комедії “Пігмаліон”, її проблематика, новаторські відкриття Б. Шоу-драматурга.
27. “Епічний театр” Б.Брехта: теоретичні засоби і творча практика (за однією з п'єс – “Матінка Кураж та її діти” або “Життя Галілея”).
28. Модерністські напрями і течії в драматургії кінця XIX – поч. XX століття.
29. Авангардистські течії у мистецтві XX століття.
30. Творчі пошуки і новаторські відкриття у драматургії кінця XIX – поч. XX століття (на прикладах вивчених творів Е. Золя, Р. Ролана, О. Уайльда, А. Стріндберга).
31. Театр Конрада Свінарського.
32. Діяльність М. С. Щепкіна в Україні.
33. І. П. Котляревський і театр.
34. Т. Г. Шевченко і театр.
35. М. Л. Кропивницький – видатний актор і режисер українського театру.
36. М. К. Заньковецька (1860–1934). Життя і творчість.
37. І. Я. Франко і театр.
38. Творчість І. Ф. Квітки-Основ'яненка і театр.
39. Театр товариства “Руська Бесіда”.
40. Корифеї українського театру: Марко Кропивницький, Іван Карпенко-Карий, Михайло Старицький.
41. А. М. Бучма – видатний митець українського радянського театру.
42. Режисера В. С. Василька.
43. Народна артистка СРСР Наталя Михайлівна Ужвій.
44. Творчі пошуки Пітера Брука 1970–1985 років.
45. Образ людини в виставах про війну і мир. Герой війни та людина праці на радянській сцені.
46. Режисер Лесь Курбас.
47. Новий вік – новий театр.

48. Театральний тандем (феномен Данченко – Ступка).
49. Антреприза у театральному житті.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основними напрямками самостійної роботи студентів з курсу “Історія театру” є підготовка до лабораторних робіт, написання рефератів, доповідей та повідомлень, для чого студенти в першу чергу повинні уявити завдання.

Для цієї підготовки студенту рекомендується мати окремий зошит або відвести певну частину зошита для конспектування лекцій, де він міг би робити нотатки під час перегляду спектаклів, вивчення драматичних творів, складати тези чи робити витяг з вивченої літератури тощо.

Готуючись до лабораторних робіт, написання доповідей, рефератів, студент спочатку на основі особистих вражень від переглянутої вистави чи прослуханої лекції складає розгорнутий орієнтовний план своєї роботи. Головним завданням є правильно зроблені висновки (можливо, за допомогою викладача) щодо переглянутого спектаклю чи прочитаного твору, а також правильний добір літератури та ефективно її опрацювання.

Це можна зробити як безпосередньо вдома (в гуртожитку), так і в читальному залі бібліотеки навчального закладу або публічної бібліотеки.

Готуючись до будь-якої форми практичної творчої роботи чи то аналізу глядацьких вражень, творчого аналізу драматургії доповідей і повідомлень на основі самостійного вивчення історії театру тощо, студент, ознайомившись з рекомендованою літературою, складає чіткий план і в визначеній послідовності конспектує матеріал, а потім обов'язково робить узагальнення й висновки з кожного питання.

Специфіка мистецьких навчальних закладів (широке використання індивідуальних графіків навчання) вимагає активного впровадження в навчальний процес такої форми контролю якості знань студентів, як написання ними рефератів.

Викладач визначає теми рефератів і терміни їх виконання. Для студентів, що навчаються за індивідуальним графіком, реферати за їх кількістю та змістом повинні охоплювати весь навчальний матеріал (не менше 3-х у кожному семестрі). Інші студенти пишуть у семестрі не менше одного реферату.

Викладач повинен ознайомити студентів з вимогами щодо написання реферату:

- складові;
- зміст;
- висновки;
- список використаної літератури;
- об'єм (10–15 сторінок рукописного або 6–8 друкованого тексту);
- оформлення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Авдеев А. Д.* Происхождение театра. Элементы театра в первобытно-общинном строе. – М. Л.: Искусство, 1959.
2. *Аэров Д. Н.* Спектакль и зритель. – М.: – Просвещение, 1985.
3. *Алперс Б.* Театральные очерки в двух томах. Т.1. Театральные премьеры и дискуссии. – М.: – Искусство, 1977.
4. *Алперс Б.* Театральные очерки в двух томах. Т.2. Театральные премьеры и дискуссии. – М.: – Искусство, 1977.
5. *Алперс Б.* Искания новой сцены. – М.: – Искусство, 1985.
6. *Аникст А. А.* Театр эпохи Шекспира. – М.: – Искусство, 1965.
7. *Антонович Д.* Український театр: Конспективний історичний нарис. – Прага – Берлін: Нова Україна, 1927.
8. *Адріанова Н. М.* Шляхи розвитку українського театру. – К.: Знання, 1960.
9. *Акторська майстерність корифеїв (Збірник матеріалів про український дожовтневий театр).* – К.: – Мистецтво, 1973.
10. *Барабан Л. І., Дятчук В. В.* Український тлумачний словник театральної лексики. – К.: – СВС, 1999.
11. *Барба, Евдженіо* Паперове каное: Путівник по театральної антропології / пер. з англ. М. Шкарабана // літопис (Мистецтво театру). – Л.: – 2001.
12. *Барро, Жан-Луи.* Размышление о театре. / Пер. с франц. – М.: изд. Иностранной литературы, 1963.

13. *Белецкая Л. К.* Украинский советский драматический театр. Учебное пособие для театральных институтов и институтов культуры. – К.: – Вища школа, 1984.
14. *Білецька Л. К.* Розвиток театрального мистецтва народів СРСР. – К.: – 1971.
15. *Бояджиев Г.Н.* От Софокла до Брехта за сорок театральных вечеров / 2-е изд. – М.: Просвещение, 1981.
16. *Брабич В. М., Плетнева Г. С.* Зрелища древнего мира. – Л.: Искусство, 1971.
17. *Варнекс Б. В.* Начерки з історії театру. (Античний театр). Вип. 1. Харків – Київ. Державне в-во “Україна”, 1929.
18. *Вишневская И. Л.* Драматургия верна времени. – М.: Просвещение, 1983.
19. *Вульф В. Я.* От Бродвея немного в сторону. 70-е годы. Очерки о театральной жизни США и не только о ней. – М.: Искусство, 1984.
20. *Гаевский В.* Флейта Гамлета: Образы современного театра: (Сборник). – М.: Союзтеатр СТД СССР, 1990
21. *Германенко.* Роли. Сюжет. Стилль. Век XVIII – век XX. – М.: РГГУ, 2000
22. *Головия В. В.* История античного театра. Учебное пособие для высших и средних театральных заведений, институтов культуры и хореографических училищ. – М.: Искусство, 1972.
23. *Гугушвили Э.* Котэ Марджинишвили. – М.: Искусство, 1979.
24. *Данилов С. С.* Очерки по истории русского драматического театра. – М.-Л.: Искусство, 1948
25. *Данилов С.С., Португалова М.Г.* Русский драматический театр XIX века. Том 2. – Л.: отделение “Искусство”, 1948
26. *Дібровенко* Театр І. П. Котляревського. – К.: 1969.
27. *Довбищенко В. С.* Театр. – К.: Мистецтво, 1981
28. *Иснатов С.* Испанский театр XVI–XVII веков. – М.-Л.: Искусство, 1939.
29. *История зарубежного театра. Ч. I. Театр западной Европы от античности до просвещения / Под ред. проф. Г. Н. Бояджиева.* – М.: Просвещение, 1981.
30. *История зарубежного театра. Ч. II. Театр Западной Европы XIX – начала XX века (1789–1917) / Под. ред. проф. Г. Н. Бояджиева.* – М.: Просвещение, 1984.
31. *История зарубежного театра. Ч. III. Театр Западной Европы и США новейшего времени (1917–1945) / Под. ред. проф. Г. Н. Бояджиева.* – М.: Просвещение, 1986.

32. История зарубежного театра. Ч. IV. Театр стран Европы и США новейшего времени (1945–1985) / Под. ред. проф. Г. Н. Бояджиева. – М.: Просвещение, 1987.
33. История русского дореволюционного драматического театра. В 2-х частях. Часть 1. От истоков до 1870-х годов / Под. ред. проф. Н.И. Эльяша. – М.: Просвещение, 1989.
34. Зосимовский В. А. Основные этапы развития театра и кино. Вводная лекция для студентов-заочников по курсу “История искусств” – Л.: 1962.
35. Кагарлицкий Ю. И. Театр на века. Театр эпохи Просвещения: тенденции и традиции. – М.: Искусство, 1987
36. Коломісць Р. Г. Театр Саксаганського і Карпенка-Карого. – К.: Мистецтво, 1984.
37. Кисіль О. Г. Український театр. – К.: Мистецтво, 1968.
38. Корнієнко Неллі. Український театр у переддень третього тисячоліття. – К.: Факт, 2000.
39. Красильникова О. В. Історія українського театру ХХ сторіччя. – К.: Либідь, 1999.
40. Кузьмин А. И. У истоков русского театра. – М.: Просвещение, 1984.
41. Кулаковская Н. Н., Кулаковский Л. В. С маской, бубном и гудком: Как возник и развивался народный театр – М.: Сов. композитор, 1983.
42. Каллистов Д. П. Античный театр – Л.: Искусство, Ленингр. отдел., 1970.
43. Мельниченко В. Т. Театральный тандем (феномен Данченко – Ступка) – Л.: Академичний Експрес, 2000.
44. Макарова Г. В. Актерское искусство Германии. Роли. Сюжет. Стилль. Век XVIII – век XX. – М.: РГГУ, 2000.
45. Мишц Н. В. Театральные коллекции Франции. – М.: Искусство, 1989.
46. Мокульский С. С. Хрестоматия по истории западноевропейского театра / для театр. учеб.завед. – М.: Искусство, 1953.
47. Молодцова М. Луиджи Пиранделло. – Л.: – Искусство, 1982.
48. Молодцова М. М. Комедия дель арте: История и современная судьба. – Л.: 1990.
49. Морозов М. Шекспир, Бернс, Шоу... – М.: Искусство, 1967.
50. Моров А. Г. Три века русской сцены. Книга первая. От истоков до Великого октября. – М.: Просвещение, 1978.
51. Моров А. Г. Три века русской сцены. Книга вторая. Советский театр. – М.: Просвещение, 1984.
52. Москвичева Г. В. Русский классицизм. – М.: Просвещение, 1986.
53. Мультипули В. И. Мольер. – М.: Просвещение, 1988
54. Муравьева Н.И., Тураев С.В. Западноевропейская литература. Шекспир, Мольер, Гете, Байрон, Бальзак. – М., 1955.
55. МХАТ і українська театральна культура. Статті, матеріали. – Київ, 1949.
56. Немирович-Данченко В. Л. Рождение театра. Воспоминания, статьи, заметки, письма – М.: Правда, 1989.
57. Образцова Г. А. Бернард Шоу и европейская театральная культура на рубеже XIX–XX веков. – М.: Наука, 1974.
58. Островский А. Н. Вся жизнь театру. (Русские дневники). – М.: Сов. Россия, 1989.
59. Рассадин С. Гений и злодейство, или дело Сухова-Кобылина. – М.: Книга, 1989.
60. Росси Эрнесто. Сорок лет на сцене. Театральные мемуары / Пер. с итал. Г. Шувалова. – Л.: отделение Искусство, 1976.
61. Романенко І. І. Театральна справа в Україні під час влади національних урядів (1917–1920). Історичні замітки. – К.: 1999.
62. Ростоцкий Б. И. Адам Мицкевич и театр. – М.: Наука, 1976.
63. Рыбаков Ю. С. Эпохи и люди русской сцены. (1672–1823 гг.). – М.: Советская Россия, 1989.
64. Садовський М. К. Мої театральні згадки 1881–1917. (Загальна ред. М.Рильського). – К., 1956.
65. Сердюк Лесь. Роздуми і нотатки актора. – К.: Мистецтво, 1989.
66. Софронова Л. А. Польская театральная культура эпохи Просвещения. – М.: Наука, 1985.
67. Смирнов-Несвицкий Ю. А. Советский театр сегодня. Методическое пособие в помощь лекторам. – Л.: 1971.
68. Станішевський Ю. О. Театр Радянської України. – К.: Мистецтво, 1980.
69. Стороженко Н. Щепкин и Шевченко (Б.М.И.Ч.) Театр в национальной культуре стран Центральной и Юго-Восточной Европы XVIII–XIX вв. – М.: Наука, 1976.
70. Українське акторське мистецтво: традиції і сучасність. – К.: Наукова думка, 1986.
71. Український драматичний театр. Нариси історії в 2-х томах. Т1. / Відп. ред. М. Т. Рильський/ – К.: Наукова думка, 1967.
72. Український драматичний театр. Нариси історії в 2-х томах. Т2. / Відп. ред. М. Т. Рильський. – К.: Наукова думка, 1967.
73. Федорова В. Ф. Русский театр XIX века. – М.: Знание, 1983.
74. Хайченко Г. А. Советский театр. Пути развития. – М.: Знание, 1982.
75. Хайченко Г. А. Основные этапы развития советского театра. – М.: Знание, 1962.

